

Přínosy domácího vzdělávání pro žáky 1. stupně základní školy

Michaela Bárová

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michaela Bárová**

Osobní číslo: **H16458**

Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Přínosy domácího vzdělávání pro žáky 1. stupně základní školy**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti alternativního způsobu vzdělávání a vyučování v domácím prostředí.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaného rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

STRAUSS, Anselm L a Juliet M CORBIN. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Boskovice: Albert, 1999, SCAN. ISBN 808583460X.

PRŮCHA, Jan. Alternativní školy a inovace ve vzdělávání. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7178-999-4.

GRAY, Peter. Svoboda učení: jak nechat děti rozhodovat o svém vzdělávání. Druhé, rozšířené vydání. Praha: PeopleComm, 2016. ISBN 978-80-87917-17-6.

MOUNTNEY, Ross. Learning without school: home education. London: Jessica Kingsley Publishers, 2009. ISBN 978-1-84310-685-2.

FRANCLOVÁ, Marta. Zahájení školní docházky. Praha: Grada, 2013. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4463-6.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Iva Staňková

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

27. listopadu 2018

Termín odevzdání bakalářské práce:

26. dubna 2019

Ve Zlíně dne 27. listopadu 2018

[Redacted signature]

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.

děkanka

[Redacted signature]

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 15. 9. 2019

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

V bakalářské práci se zabýváme domácím vzděláváním u žáků prvního stupně základních škol, jaké má toto vzdělávání přínosy pro ně a pro jejich rodiče. V teoretické části se nachází popis stavu tématu v literatuře, vztah k sociální pedagogice. Dále se zabýváme úvodem do domácího vzdělávání, základními pojmy, co to vlastně domácí vzdělávání je, legislativním ukotvením, vývojem, druhy domácího vzdělávání, co vedlo rodiče k volbě tohoto typu vzdělávání, jak s tím začít, jak tato výuka probíhá a jaký to má vliv na rodinu. V praktické části se nacházejí rozhovory s rodinami, ve kterých se zjišťoval jejich celkový pohled na domácí vzdělávání, jak to u nich funguje, jaké vidí přínosy, ale i nevýhody a jak s těmito problémy dále pracovat. Tato práce by měla být prakticky využitelná pro ty, kteří o této formě vzdělávání uvažují.

Klíčová slova: Domácí vzdělávání, individuální vzdělávání, alternativní školství, vzdělávání, rodina, unschooling, základní škola

ABSTRACT

This bachelor thesis is about home schooling at first grade of primary school, what is benefits of this type of education for pupils and their parents. In theoretical part we are describing quality of the topic in literature, context towards social pedagogy. Thereafter we are dealing with introduction into homeschooling, basic concepts, what the homeschooling exactly is, legislative anchoring, evolution of homeschooling, types of homeschooling, what is the motive to choose this type of education, how to begin, how the teaching taking place and what is the influence towards family. In practical part there are interviews with families, where we were researching their total opinion of homeschooling, how is it working, what is the benefit but also disadvantages and how to improve it. This bachelor thesis should be usable for those whom is thinking about this form of education.

Keywords: homeschooling, individual education, alternative education, education, family, unschooling, primaryschool

„Jednu věc, kterou povinné školství vyučuje velice dobře, je mylné přesvědčení, že pro učení potřebujeme povinné školství.“ Peter Gray

Děkuji za pomoc, ochotu a skvělé vedení své vedoucí práce PhDr. Ivě Staňkové, za pevné nervy a podporu svému partnerovi, za pomoc při technických obtížích své velmi dobré kamarádce a samozřejmě také své rodině za podporu. Také děkuji všem maminkám, které mi ochotně poskytly informace.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1 DOMÁCÍ VZDĚLÁVÁNÍ V LITERATUŘE.....	12
1.1 STAV DOMÁCÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V LITERATUŘE A DOKUMENTECH.....	12
1.2 VZTAH DOMÁCÍHO VZDĚLÁVÁNÍ K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE	13
1.3 K ZÁKLADNÍM POJMŮM.....	13
2 DOMÁCÍ VZDĚLÁVÁNÍ JAKO JEDNA Z FOREM VZDĚLÁVÁNÍ.....	15
2.1 LEGISLATIVNÍ UKOTVENÍ	15
2.2 VÝVOJ DOMÁCÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	16
2.2.1 Vývoj domácího vzdělávání ve světě.....	17
2.2.2 Vývoj domácího vzdělávání v České republice	18
2.3 ASOCIACE DOMÁCÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	19
2.4 KOMUNITNÍ ŠKOLY.....	19
3 MOTIVACE RODIČŮ K VOLBĚ DOMÁCÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	21
3.1 JAK S DOMÁCÍM VZDĚLÁVÁNÍM ZAČÍT	21
3.2 PRŮBĚH DOMÁCÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	22
3.3 VLIV DOMÁCÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA RODINU.....	23
3.4 ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI.....	24
II. PRAKTICKÁ ČÁST	25
4 METODOLOGICKÝ POSTUP.....	26
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	26
4.2 VÝZKUMNÝ CÍL	26
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	26
4.4 VÝZKUMNÁ METODA	26
5 VÝBĚR A POPIS ZKOUMANÉHO VZORKU	28
5.1 PRŮBĚH ZÍSKÁVÁNÍ DAT.....	29
5.2 OTEVŘENÉ KÓDOVÁNÍ.....	31
5.3 AXIÁLNÍ KÓDOVÁNÍ	37
5.4 INTERPRETACE DAT	38
6 SHRUTÍ VÝZKUMU.....	39
7 DISKUSE	40
8 DOPORUČENÍ PRO PRAXI	41
ZÁVĚR... ..	42
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	43
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	45
SEZNAM TABULEK.....	46
SEZNAM PŘÍLOH.....	47

ÚVOD

V této bakalářské práci se zabýváme tématem domácího vzdělávání. Tento druh vzdělávání se v České republice začal testovat v roce 1998. V současné době je domácí vzdělávání zakotveno ve školském zákoně a věnuje se mu paragraf o individuálním vzdělání žáka. Každý rodič, který chce své dítě doma vzdělávat na 1. stupni, musí mít minimálně středoškolské vzdělání s maturitou, pro 2. stupeň už je potřeba, aby měla osoba, která bude své dítě doma vzdělávat bakalářské studium, a musí pro své dítě vybrat kmenovou základní školu, kde bude dítě chodit každé pololetí na přezkoušení. Jak rodiče kmenovou školu vybírají a jak vůbec takové přezkoušení probíhá, se dočtete v praktické části mé práce.

O toto téma jsme se začali zajímat po absolvování předmětu inovativní přístupy ve vzdělávání. Po této zkušenosti jsme si o tomto stylu vzdělávání začali vyhledávat více informací a velmi nás to zaujalo. V dnešní době je pořád malé podvědomí veřejnosti. Chtěli bychom hlavně vyzdvihnout přínosy a také možnosti řešení možných problémů a poskytnout informace rodičům, kteří o této formě vzdělávání uvažují.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DOMÁCÍ VZDĚLÁVÁNÍ V LITERATUŘE

Podle Listiny základních práv a svobod z roku 1992 má každý člověk právo na vzdělávání. Domácí vzdělávání je v České republice jednou z možných forem podle zákona č. 561/2004 Sb. § 41. V literatuře je domácí vzdělávání zaštiťováno hlavně pojmem individuální vzdělávání. Průcha, Walterová a Mareš definují domácí vzdělávání jako vzdělávání probíhající doma, v rodině, kdy děti nedocházejí do školy a vyučují je jejich rodiče. V následující podkapitole popíšeme, co se o domácím vzdělávání můžeme dozvědět v knihách, které dále použijeme v bakalářské práci.

1.1 Stav domácího vzdělávání v literatuře a dokumentech

Domácím vzděláváním se zabývají kromě literatury i mnohé bakalářské, diplomové či dizertační práce, také se dají nalézt mnohé pedagogické články. V knize *Škola doma* od Zuzany Klofátové se nachází podrobný popis domácího vzdělávání, a to od toho, jak s takovou výukou začít až po osnovy, rámcový vzdělávací program (RVP) a to, co by dítě v každé třídě mělo zvládnout, aby splnilo požadované zkoušky. V knize *Svoboda učení* popisuje Peter Gray, že děti mají právo rozhodovat o tom, jak se budou vzdělávat, vzdělávání je podle něj jejich zodpovědností. Čím více jejich vzdělávání kontrolujeme, tím více ho narušujeme. Hlavním důkazem je samovzdělávání dětí během jejich prvních pěti let. V článku *Pedagogicko-psychologické aspekty individuálního vzdělávání* od Mertina, je popsána například motivace rodičů k volbě domácího vzdělávání, dále popisuje faktory ovlivňující výsledky žáků. Zabývá se také socializací dítěte a důležitosti emoční podpory. Říká, že současná škola nemá dostatečné podmínky, které však může nabídnout rodina při domácím vzdělávání a zabezpečí tím přiměřený rozvoj dítěte. Kniha *Mýty ve vzdělávání* od Jany Nováčkové má podtitul *O škodlivosti některých zaběhaných představ o učení, škole a výchově a cestách, jak je překonat* a jedná o nedostacích klasických státních škol. *Learning without school* od Rosse Mountneye je příručka pro rodiče, kteří chtějí své děti vzdělávat doma. Pomáhá poukázat na to, jak úžasný tento způsob vzdělávání je. Vysvětluje, co vůbec domácí vzdělávání znamená a jak ho správně uskutečňovat. Kniha popisuje mimo jiné i vzdělávací osnovy, socializaci dětí a ke každé kapitole jsou zde přiloženy webové odkazy. Další knihou je *Učte se sami* s podtitulem *Dovolte dětem, aby se učily samy* od Johna Holta a Patricka Farengy. Holt sám působil v tradiční škole, která ho však zklamala. Snažil se tedy o reformu školství, ale s tou nikdo nesouhlasil, a tak začal hledat jiné způsoby, jak dětem pomoci s učením. V této publikaci vysvětluje, proč je dobré,

když se děti učí jinak než v tradiční škole a popisuje zkušenosti i praktické nápady pro rodiny, které s domácím vzděláváním chtějí začít. Od svého prvního vydání z roku 1981 se tato kniha stala biblí rodičů vzdělávajících své děti doma.

1.2 Vztah domácího vzdělávání k sociální pedagogice

Domácí vzdělávání je forma vzdělávání a souvisí s inovativními přístupy ve vzdělávání, tudíž s pedagogikou. Sociální pedagogika je vědní obor, který se zaměřuje na objekt výchovy, zdůrazňuje působení na celé sociální skupiny, zabývá se výchovou v mimoškolních institucích, například v rodině, což je případ domácího vzdělávání, řeší roli lokálního prostředí, zdůrazňuje společenské potřeby, upřednostňuje nepřímé výchovné postupy. A při domácím vzdělávání má roli prostředí ve výchově, děti se učí zvládat životní situace a pomáháme dětem utvářet optimální životní způsob. (Kraus, 2004, s. 40)

Primární socializaci dítěte má na starost rodina, dítě je v rodině uvedeno do kulturního prostředí, učí se zde orientovat, osvojuje si sociální role, učí se mluvit. (Kraus, 2004, s. 60-61) Sociální pedagogika zdůrazňuje souvislosti výchovy s podmínkami, v nichž socializace vzniká. Pelikán vnímá výchovu jako záměrné působení na osobnost, které má za cíl dosáhnout dlouhodobých a trvalých pozitivních změn ve vývoji. (Pelikán in Kraus, 2004, s. 64) Podle Pelikána je pro výsledný efekt výchovy lepší, když má vychovávaný, a tedy i vzdělávané dítě, co nejmenší pocit, že je vychovááno. (Pelikán in Kraus, 2004, s. 65) A to se děje v procesu domácího vzdělávání.

1.3 K základním pojmům

Nejzákladnějším pojmem tématu domácího vzdělávání je samotný pojem **vzdělání**, (anglicky education). Jedná se o základní pojem pedagogické teorie a praxe, je stále diskutovaný a nedostatečně ujasněný. V české pedagogické terminologii se často zaměňují pojmy vzdělání a vzdělávání. Vzdělání se v osobnostním pojetí chápe jako součást socializace jedince, je to tedy složka kognitivní vybavenosti osobnosti, která se vytvořila prostřednictvím vzdělávacích procesů. Blízkým slovem je naučenost. Vzdělání je v tomto smyslu vysvětlováno v kognitivní psychologii a kognitivní psycholinguistice v pojmech mentálních reprezentací, kognitivních map, znalostí, apod. Vzdělání se zjišťuje didaktickými testy či některými výzkumnými metodami. Dle obsahového pojetí je vzdělání sestrojený systém informací a činností plánovaných v kurikulech škol a je realizováno ve výuce. Souhrnně je to chápáno jako učivo, obsah vzdělání či vzdělávací cíle. Dalším

pojetím je institucionální, kde je vzdělání společensky organizovaná činnost zabezpečována školstvím, formálním vzděláváním, celoživotním vzděláváním, a podobně. Vzdělání jako instituce je ve společnosti bohatě odlišováno pomocí úrovní vzdělávání, stupňů či druhů. Rozlišujeme například základní vzdělání, středoškolské vzdělání a vysokoškolské vzdělání. U nás je vzdělání zpravidla bráno jako veřejný statek, za který je v oblasti poskytování odpovědný stát, který má usilovat o to, aby na základě veřejného zájmu byla zajištěna základní jednotnost nabídky. Stát tuto nabídku chce sám poskytovat. V socioekonomickém pojetí je vzdělání chápáno jako jedna z kategorií, které vystihují populaci a je determinováno sociálními a ekonomickými faktory. Posledním pojetím je procesuální, kde vzdělání, nebo přesněji vzdělávání je proces, kterým se uskutečňují stavy jedince a společnosti ve smyslu pojetí. (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 361-362)

Dalším podstatným pojmem je **vzdělanost**. Tento pojem není v české pedagogice vymezen, i když je často v dokumentech vzdělávací politiky i médiích. První význam tohoto slova je dosažená vzdělanost populace. Podle sociologického pojetí jde o vzdělanostní strukturu obyvatelstva, například podíl vysokoškolsky vzdělaných osob. Vzdělanost může být také chápána jako kvalita vzdělání poskytovaného školami. Lze ji zjišťovat měřením vzdělávacích výsledků. (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 362)

Antipedagogika je výchovný směr a hnutí, radikálně kritizující negativní jevy vyskytující se v tradiční výchovné praxi. Podle antipedagogů nemá být dítě vychováváno, ale podporováno a rozvíjeno. (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 18)

Domácí vzdělávání je podle pedagogického slovníku definováno jako alternativa vůči povinné školní docházce. Podle legislativy jde o individuální vzdělávání. Tato forma vzdělávání vyvolává diskuze. (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 58)

Posledním důležitým pojmem pro tuto práci je **descholarizace**, což je doslova odškolení společnosti a spočívá v názoru, že vzdělávání může být zajištěno bez instituce školy. Autorem ideje byl I. Illich. Tento názor je v některých koncepcích liberalizace školství, například v tendencích nahradit povinnou školní docházku domácím vzděláváním a umožnit svobodnou nabídku vzdělávacích služeb. (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 48)

2 DOMÁCÍ VZDĚLÁVÁNÍ JAKO JEDNA Z FOREM VZDĚLÁVÁNÍ

Už sám Jan Amos Komenský tvrdil, že každé dítě je jinak nadané, z čehož vyplývá, že každé dítě potřebuje individuální přístup.

Domácí vzdělávání je v našich podmínkách nejběžnější formou individuálního vzdělávání. (Mertin, 2003, s. 405)

Každý člověk se rodí s přirozenou touhou po svobodě. Na svět přicházíme připraveni a máme cíl převzít kontrolu nad svým životem. Pokud máme optimální podmínky, učíme se rychle, víme, komu věřit, komu pomáhat a od koho naopak pomoc čekat. Tyto přirozené touhy však ničí školní výuka, přesvědčující nás o nepodstatnosti našich přání, a že se máme podřizovat těm, kteří nám vládou. (Gray, 2016, s. 7)

Tajemství, které si mnoho rodičů neuvědomuje je, že děti mohou být vzdělávány, aniž by chodily do školy. Chodit do školy není povinnost, vzdělávání je povinnost. (Mountney, 2009, s. 9) Domácí vzdělávání je velmi odlišný a úspěšný přístup, jak učit, když rodiče chtějí pro děti něco jiného než klasickou školu. Domácí vzdělávání je, když rodiče berou plnou zodpovědnost za vzdělání jejich dětí, bez toho, aniž by navštěvovaly školu. (Mountney, 2009, s. 11)

2.1 Legislativní ukotvení

Uskutečňování domácího vzdělávání se řídí zákonem č. 561/2004 Sb., § 41 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Tento zákon byl naposledy aktualizován k 1. 9. 2018. § 41 o individuálním vzdělání žáka říká, že o povolení tohoto druhu vzdělávání rozhoduje ředitel školy, kam byl žák přijat k povinné školní docházce, na základě písemné žádosti rodiče žáka. Tato žádost musí obsahovat jméno, příjmení, rodné číslo, místo trvalého pobytu, dále uvedení období, ročníku žáka, důvody výběru individuálního vzdělávání, popis prostorového a materiálně technického zabezpečení vzdělání a podmínky ochrany zdraví žáka, doklady o vzdělání osoby, která bude žáka vyučovat, seznam učebnic a učebních textů, které budou ve výuce užívány, pokud nejde o učebnice uvedené v § 27 odst. 1, což jsou učebnice schváleny Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, dále také další skutečnosti, které mají vliv na průběh vzdělávání žáka a vyjádření školského poradenského zařízení. Ředitel dá povolení k individuálnímu vzdělávání, pokud jsou udány vážné důvody k této formě vzdělávání, jsou zajištěny dostatečné podmínky, vhodné učebnice, učební texty a osoba, která bude žáka vzdělávat,

má alespoň středoškolské vzdělání s maturitou. V případě, že se jedná o žáka na druhém stupni, osoba musí mít vysokoškolské vzdělání. Za plnění všech těchto podmínek odpovídá po dobu individuálního vzdělávání zákonný zástupce žáka. Každé pololetí koná žák zkoušky z příslušného učiva ve škole, ve které je přihlášen k povinné školní docházce. Při pochybnostech zákonného zástupce o hodnocení žáka, může do 8 dnů od zkoušek písemně požádat ředitele školy o přezkoušení žáka.

Podle tohoto zákona může ředitel školy individuální vzdělávání ukončit, a to v případě, že nejsou zajištěny dostatečné podmínky ke vzdělání, nebo pokud zákonný zástupce tyto podmínky pro individuální vzdělávání neplní. Pověřená osoba může vzdělání žáka ukončit i v případě, že na konci druhého pololetí školního roku neprospěl, zákonný zástupce požádá o ukončení, nebo v případě, že žáka nelze hodnotit. Pokud se rozhodne o ukončení, ředitel školy zařadí žáka do příslušného ročníku základní školy. Odvolání proti rozhodnutí ředitele nemá odkladný účinek. Výdaje spojené s individuálním vzděláváním hradí zákonný zástupce žáka s výjimkou učebnic a základních potřeb podle § 27 odst. 3 a 6, speciálních učebnic a pomůcek podle § 16 odst. 2 písm. d) a výdajů na činnost školy, v níž je žák zapsán.

2.2 Vývoj domácího vzdělávání

Domácí vzdělávání bylo upraveno už předpisy rakouské monarchie v 19. století. Ty platily i v období předmnichovské republiky. Soukromé vyučování probíhalo buď v soukromých školách a ústavech vyučovacích nebo vychovávacích či domácím vyučováním. Dozor nad tímto vzděláváním a evidenci dětí měl na starosti okresní školní úřad. Hrubé zanedbávání vyučování a výchovy dětí řešil opatrovnický soud. Děti se účastnily zkoušek na veřejných školách nebo soukromých s právem veřejnosti. (Morkes, 2004)

Po roce 1948, kdy byl u moci komunistický režim, nastal definitivní konec možnosti domácího vzdělávání, protože komunisté potřebovali mít kontrolu nad vzděláním národa a potřebovali možnost na občany správně působit. Způsob domácího vzdělávání se totiž neslučoval s těmito idejemi.

Domácí vzdělávání se začalo rozvíjet ve Spojených státech, jako reakce na krizi školství v 60. a 70. letech. Nyní je domácí vzdělávání legální všude v Americe. Rozvoj je zaznamenáván všude po světě i v České republice. (Holt, 2018, s. 212)

2.2.1 Vývoj domácího vzdělávání ve světě

Počátkem 80. let minulého století se domácí vzdělávání v USA nacházelo v šedé zóně práva a v mnohých státech se zde nachází doteď. V USA neexistovaly zákony ani nařízení zakazující domácí vzdělávání. Byly vedeny soudní řízení s rodiči vzdělávající své děti doma kvůli zanedbávání povinné školní docházky či zanedbání péče o dítě. V Alabamě je k domácímu vzdělávání potřeba kvalifikace certifikované lektora nebo musí mít domov veden jako církevní školu. V Kalifornii je několik možností, jako například zapsat si domov jako soukromou školu. (Holt, 2018, s. 212)

V USA vznikla v roce 1983 organizace Homeschooling Legal Defense Association a to byl počátek domácího vzdělávání. V jejím čele stojí Michael Farris. Nyní se v této organizaci sdružuje přibližně 60.000 rodin. Nyní je zde tento typ vzdělávání naprosto běžný. Ve školním roce 1999/2000 se vzdělávalo doma 1,7 milionu žáků. V letech 1994–1996 vznikala studie *Strengths of their Own: Home Schoolers Across America*, jejíž výsledky interpretoval Dr. Ray. Ze studie se zjistilo, že doma vzdělávání žáci jsou o 30-37 % lepší ve všech předmětech, než jejich vrstevníci ze státních škol a při zkouškách vynikají. Studie také prokázala nezávislost úrovně vzdělání dětí doma na úrovni vzdělání rodičů. Při výzkumu socializace dětí se ukázalo, že doma vzdělávaní žáci přicházejí do kontaktu s různými lidmi, a tudíž jsou plně socializováni. (Kolář, 2000, s. 4-6)

V Belgii je toto vzdělávání stanoveno v ústavě, v článku 24. Zákon o povinné školní docházce zde mají z roku 1983. Docházka má délku 12 let, od 6 do 18 let věku dítěte a lze plnit i v rámci domácího vyučování. Kontrolu úrovně domácího vzdělávání má na starost Generální inspektorát. Tyto kontroly probíhají tři, ve 12 letech věku dítěte, kdy má dítě základní vzdělání, ve 14 letech, kdy má vzdělání prvního stupně a v 16 letech, vzdělání druhého stupně. (Čermáková, Obračajová, 2015, s. 5)

Dánsko má namísto povinné školní docházky povinné vzdělávání. Rodiče, kteří chtějí své děti vzdělávat doma, musí písemně informovat zastupitelstvo v obci, kde bydlí před začátkem školního roku, důvod nemusí být uveden. Kontrolu má na starost regionální rada. Součástí této rady bývá ředitel školy z dané oblasti. Pokud dítě nezvládne přezkoušení na první pokus, následuje pokus druhý po třech měsících. Pokud nezvládne ani tento pokus, je mu domácí vzdělávání zakázáno a musí do konce povinného vzdělávání navštěvovat školu. (Čermáková, Obračajová, 2015, s. 7)

Dalším státem, kde je povinné vzdělávání namísto školní docházky je Finsko. Začíná tam pro sedmileté děti a končí, když jsou dokončeny osnovy nebo po deseti letech. Rodiče nepotřebují žádné povolení ani nemusí plnit žádné podmínky. Znalosti žáků ověřuje obecní úřad, forma ani četnost není upravena zákonem. (Čermáková, Obračajová, 2015, s. 8)

2.2.2 Vývoj domácího vzdělávání v České republice

V České republice začalo v roce 1998/99 pětileté pokusné ověřování a bylo zajišťováno školami v Ostravě, Liberci a Praze. Toto vzdělávání bylo pouze pro žáky prvního stupně základních škol. Od roku 2004 byla možnost individuálního vzdělávání pro žáky 1. stupně základních škol zakotvena v zákoně. V roce 2007 začalo pokusné ověřování individuálního vzdělávání na 2. stupni základních škol. Roku 2012 se na základě výsledků doporučilo zakotvit individuální vzdělávání žáků 2. stupně do školského zákona. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydalo 29. ledna 2013 tiskovou zprávu, že se nevyskytly při ověřování tohoto vzdělávání žádné problémy. (Čermáková, Obračajová, 2015, s. 5)

Nyní si rodiče pro své dítě mohou vybrat kmenovou základní školu svobodně. Stále jsou však školy, které jsou na tento typ vzdělávání zaměřeny, a to například Školy Březová, která nabízí buď I-školu, což znamená poskytování komplexní podpory prostřednictvím systému Moodle. Pro žáky 4. a 5. ročníku základní školy se nabízí on-line výuka vedena přes program Skype. Vyučující tak může své žáky vyvolávat, posílat jim soubory, nebo pracovat na virtuální tabuli. (Školy Březová, ©2019).

Tabulka 1: Počet žáků ve školní docházce podle § 41 školského zákona

Školní rok	Celkem žáků	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník
2017/18	1977	495	442	416	329	295
2016/17	1618	404	401	293	268	252
2015/16	1338	390	280	266	239	163
2014/15	1038	267	241	230	159	141
2013/14	830	217	215	158	128	112

Zdroj: *Statistické ročenky školství – výkonové ukazatele* (MŠMT, ©2018).

V tabulce číslo 1 lze vidět, že se počet žáků vzdělávaných doma každoročně navyšuje.

2.3 Asociace domácího vzdělávání

Asociace pro domácí vzdělávání je dobrovolný spolek rodičů, kteří své děti vzdělávají doma, kmenových škol a sympatizantů domácího vzdělávání. Vznikla v květnu roku 2002, aby prosazovala právo rodičů zvolit jak, kde a jakým způsobem budou jejich děti vzdělávány. Tato asociace nabízí pomoc a informace pro ty, kteří se teprve rozhodují. Pokouší se navrátit tradiční hodnoty spojené s rodinou, navrácení její důležitosti, které jí náleží. (Asociace domácího vzdělávání)

Na webových stránkách této asociace se kromě toho, čím se vlastně zabývá, dá nalézt také složka užitečné informace. Zde se nachází různé zajímavosti, jako například seznam výstav, či odkazy na zajímavosti a hry k různým předmětům a také učební materiály. Také jsou zde různé dokumenty, odborné studie, články, rozhovory a informační bulletiny. Nachází se zde i složka s otázkami a odpověďmi, je zde možnost položit jim jakoukoli otázku týkající se domácího vzdělávání. Nachází se zde i reklamní poutače na různé akce a konference domácího vzdělávání.

2.4 Komunitní školy

Další možností individuálního domácího vzdělávání jsou také komunitní školy, které spojují domácí vzdělávání a děti jsou přitom ve skupině s dalšími dětmi, a tudíž odpadá největší kritika domácího vzdělávání a to, že děti při něm nejsou v kontaktu s vrstevníky a nejsou tak plně socializovány.

Školní rok je dlouhý v komunitní škole 10 měsíců, jako v každé jiné. Každý měsíc je věnován nějakému tématu. Před uvedením určeného tématu se setkává tým průvodců s rodiči a společně vytvoří základ daného projektu. Děti mají také nápady a bere se na ně ohled. Komunitní škola jim umožní individuální přístup k danému tématu, dítě si může vybrat, čemu bude věnovat kolik času. Každé téma je zpracováno několika různými přístupy. Jelikož školu navštěvují děti různého věku, je nutné nepřetěžovat mladší děti a současně nenudit ty starší. Děti nejsou do ničeho nuceny, aktivity jim jsou nabídnuty. Výhodou věkově různého kolektivu je to, že starší děti s chutí vysvětlují těm mladším a vysvětlováním si tak upevňují nabitě znalosti a dovednosti. Zároveň mladší děti získávají informace raději od těch starších než od dospělých. Výklad průvodce je nezbytné upravit posluchačům. Škola je velice vhodná i pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Značně přátelské a otevřené místo v ní získají děti trpící autismem, dále děti

s Aspergerovým syndromem, s dyslexií a dysgrafií. Tyto děti mají větší potřebu specializace a bývají zranitelnější v sociální oblasti. Z tohoto důvodu je pro ně velmi vhodný menší kolektiv a speciální přístup. Doba práce, učení a relaxace se střídá podle potřeb celé skupiny i náročnosti daného tématu. Část dne vždy tvoří i fyzické aktivity a tvořivá práce. Rozložení aktivit v průběhu dne se střídá podle toho, co je právě nejaktuálnější. Dopoledne je nejideálnější na nejobtížnější činnosti vyžadující největší koncentraci a preciznost, neboť mentální aktivita dětí je nejvyšší. Po obědě je čas na odpočinek a odpoledne je ideální pro tvůrčí činnosti a hry. (Školička Motýlek - Školka, ©2019)

V září roku 2018 se otevřela v Ostravě komunitní škola Motýlek, jako jedna z prvních na Ostravsku. Tato škola již předtím fungovala jako komunitní školka, v září roku 2018 otevřeli školní třídy pro děti od 5-10 let a do budoucna plánují pokračování až do 9. třídy. Platí se měsíční školné 3300 Kč. Škola si zakládá na individuálním přístupu jak dítěti, tak i k rodičům. Kromě klasických předmětů škola nabízí předmět pohybová výchova, kde se děti seznamují s jógou, aerobikem a gymnastikou a další zvláštností je předmět kutílek, kde se děti učí například základy stolařiny, řezbářství a výrobu šperků. (Školička Motýlek - Školka, ©2019)

3 MOTIVACE RODIČŮ K VOLBĚ DOMÁCÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

V předchozích kapitolách jsme uvedli, co vlastně domácí vzdělávání je, jeho legislativní ukotvení, vývoj a druhy, ale je potřeba zmínit i to, co vlastně rodiče k volbě této formy vzdělávání vlastně vede. Motivací k volbě možnosti domácího vzdělání může být například to, že je pro dítě z nějakého důvodu komplikovaná docházka do školy, a to třeba ze zdravotních důvodů, nebo se dítě často přemísťuje či cestuje do zahraničí. Mertin toto nazývá jako škola doma a podle něj se sice výuka přesune ze školního prostředí domů, ale průběh zůstává podobný, jen jsou možnosti přizpůsobeny možnostem dítěte a rodiny. Pokud se rodiče rozhodli pro domácí vzdělávání z důvodů, že školy nejsou schopny nabízet individuální služby, pak se jedná se podle autorů o domácí vzdělávání. Motivací mohou být i náboženské důvody, rodiče se snaží posílit rodinu, zabezpečit dítěti vysoký vzdělávací standard a nevystavovat je nevhodným vrstevníkům. Někteří rodiče si také myslí, že své dítě dokáže vzdělat lépe než školské instituce. (Cai; Reeve; Robinson, 2002, in Mertin, 2003, s. 406).

3.1 Jak s domácím vzděláváním začít

Je velmi důležité vědět, jak postupovat při zvolení domácího vzdělávání. Nejdůležitější je si vyzkoušet, zda má rodič, který chce své dítě doma vzdělávat, pedagogické schopnosti a umí látku vysvětlit tak, aby ji dítě pochopilo. Jako první je doporučeno se spojit s Asociací domácího vzdělávání (ADV). Tato organizace sdružuje všechny příznivce domácího vzdělávání. Zastupuje rodiny dětí vzdělávajících se doma a také připomínkovala § 41 školského zákona, týkající se individuálního vzdělávání. Kontakt se dá nalézt na webových stránkách www.domaciskola.cz. Na těchto webových stránkách se dá nalézt, jak má vypadat žádost o povolení individuálního vzdělávání, která se musí ve škole podat. Je opravdu důležité si vybrat vhodnou školu, která toto vzdělávání podporuje a přezkoušení na této škole probíhá formou tzv. portfoliového hodnocení, což je povídání si o přinesených materiálech, které si dítě v průběhu vzdělávání tvoří. (Klofátová, 2009, s. 6-7)

Mountney ve své knize píše, že domácí vzdělávání je ohromný závazek. Rozhodnout se, zda do tohoto typu vzdělávání jít, je pravděpodobně ten největší krok pro rodinu. Rodiče by o tomto vzdělávání měli něco vědět, než s tím vůbec začnou. Také je důležité položit si otázku, jestli na to rodiče budou mít čas, protože budou muset být pro děti vždy k dispozici. Je třeba vždy přemýšlet nad tím, čemu věří, že je pro jejich dítě dobré. Jsou

rozdíly mezi tím, když jde dítě do domácího vzdělávání v předškolním věku a když se rodiče rozhodnou pro změnu vzdělávání v případě, že dítě navštěvuje klasickou základní školu. Jejich rozhodnutí je často výsledkem problémů se školou a změnu považují jako řešení. Když se rodič rozhoduje, měl by brát jako první prioritu prospěch pro dítě. Zákonní zástupci si také mohou najít nějakou komunitu rodičů, kteří už své děti doma vzdělávají a předávat si zkušenosti. (Mountney, 2009, s. 29-30)

3.2 Průběh domácího vzdělávání

Školský zákon přímo nspecifikuje, jakým způsobem má probíhat spolupráce školy a rodiče, jsou však doporučeny určité formy, které jsou předmětem dohody. Například konzultace se žákem a zákonným zástupcem. Škola by měla počítat s tím, že někteří rodiče budou potřebovat metodickou podporu. Konzultantem by měl být zkušený pedagog a jeho úkolem bude doporučit vhodné metody práce. Měl by se dohodnout určitý harmonogram konzultací, měl by se účastnit žák, rodič a konzultant. Průběh konzultace by měl být následující, rozhovor konzultanta s rodičem a žákem o stavu vzdělávání, rozbor případných problémů a dohoda o jejich odstranění, probrání metodiky k následujícímu učivu a řešení problémů při vedení portfolia žáka. (MŠMT, 2016, s. 8-9)

Nezákladnější je neoddělovat učení od hry a běžného denního režimu. Děti jsou zvědavé, rády se dovídají nové informace, ale musí jim být podávány vhodně a zajímavou formou. Pak jsou nadšené a samy vyžadují stále nové informace. Podle Klofátové je nejdůležitější láskyplný přístup. Děti by se měly pečlivě sledovat, co je baví a my bychom je v tom měli podporovat. Klofátová také říká, že je nutností umět dítě nadchnout a stále své dítě chválit. Dítě potřebuje klid, harmonii a lásku a to, i když spí, protože i tehdy vnímá a vše si ukládá do podvědomí. (Klofátová, 2009, s. 7-14)

Existují různé přístupy a styly domácího vzdělávání. U autoritativního přístupu jsou dny členěny na přísný rozvrh jako ve škole. Děti píší testy a učí se ve speciálně vyhrazené místnosti, používají učebnice, pracovní sešity a listy podle státních učebních osnov. Pokud je rodič osoba, která potřebuje mít vše zorganizované, je tento přístup vhodný a užitečný. Autonomní přístup je přístup, který se plně soustředí na dítě, zabývá se jejich zájmy a navazuje na jejich potřeby. Děti dělají aktivity, které si samy vyberou. Tento přístup je flexibilní a sedí dětem, které mají problémy s osnovami a které se učí lépe prakticky a pomocí experimentů. Tyto dva popsané přístupy jsou extrémní, existuje přístup, který je

kombinací obou. Tento přístup se může v průběhu času měnit, podle toho, jaké jsou vzdělávací potřeby dětí a rodinné situace. (Mountney, 2009, s. 71-73)

Mountney také radí, jak si správný přístup vybrat. Přístup, který si rodiče vyberou, je zcela osobní a nikdo nemůže říct, jak ho rodiče mají přesně vybrat. Výběr by měl být takový, ať tento přístup na dítě funguje za všech okolností. Věci, které vedou k výběru přístupu, jsou například, co dítě potřebuje, jak se nejlépe učí? Co potřebuje rodič, cítí se s výběrem dobře? Okolnosti, ohledně vybavení bytu, času. Důležitá je flexibilita rodiče a čas na hledání toho správného přístupu, který všem vyhovuje. Zkouška a chyba vedou často k nalezení toho správného přístupu. (Mountney, 2009, s. 75-76)

3.3 Vliv domácího vzdělávání na rodinu

Dítě při domácím vzdělávání tráví s rodiči spoustu času, sdílí mezi sebou své pocity, vykonávají společně aktivity. Společné aktivity dětí s rodiči jsou v psychologické literatuře považovány za velmi významný zdroj pro rozvoj dítěte. Rodinné prostředí má pro dítě vřelou a akceptující atmosféru. Významná je zde podpora dítěte a rodiče k tomu mají díky domácímu vzdělávání prostor. (Mertin, 2003, s. 415)

Domácí vzdělávání dává rodičům možnost plně využít výhodu k učení svých dětí, a to jejich vrozenou zvědavost. Učí se, co se stane, když něco udělá domácímu mazlíčkovi, co je uvnitř zásuvky, jak co funguje a pracuje. Tato fascinace a zájem jsou nejlepší formou motivace k učení. Děti potřebují zájem rodičů a tím se upevňují vztahy v rodině. (Mountney, 2009, s. 58-59)

Někteří rodiče říkají, že jim domácí vzdělávání upevňuje vztahy, i když jsou děti už v pubertě, jelikož mezi nimi nestojí škola. Děti jsou více ochotné důvěřovat dospělým a nevzpírají se. Vše je založeno hlavně na komunikaci. (Mountney, 2009, s. 150)

Špatný vliv na rodinu má domácí vzdělávání v oblasti financí, jelikož jeden rodič většinou zůstává s dítětem doma a tím rodina přijde o jeden příjem. Možností, jak tomuto předejít alespoň částečně, je najít si práci z domu, či děti v rodinách střídat, v úvahu přichází také komunitní škola, jak vyplynulo i z provedených rozhovorů, které se nachází v praktické části této práce.

3.4 Závěr teoretické části

V teoretické části jsme se seznámili se stavem domácího vzdělávání v literatuře a dokumentech, jaký má vztah domácí vzdělávání k sociální pedagogice a vymezili jsme základní pojmy. Dále je zde popsáno legislativní ukotvení domácího vzdělávání, které se nachází ve školském zákoně v paragrafu 41 o individuálním vzdělávání. Dále jsme se zabývali vývojem domácího vzdělávání v České republice od historie po současnost, a doložili jsme tabulku stavu žáků prvního stupně základních škol v domácím vzdělávání od školního roku 2013/2014 do školního roku 2017/2018. Kromě České republiky se zde také nachází náhled do vývoje domácího vzdělávání ve světě, a to například v USA či Belgii. Nachází se zde i popis asociace domácího vzdělávání a popis komunitních škol. Také jsme se zabývali motivací rodičů k volbě domácího vzdělávání, jak se má vůbec s domácím vzděláváním začít, jak domácí vzdělávání probíhá a jaké jsou vlivy domácího vzdělávání na rodinu. Těmito tématy jsme se zabývali v rámci literatury a v praktické části budeme popisovat přímé poznatky matek, které své děti doma vzdělávají a poznatky jejich dětí, které jsou doma vzdělávány.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGICKÝ POSTUP

Na zkoumání tématu přínosy domácího vzdělávání pro žáky prvního stupně základní školy jsme zvolili kvalitativní metodu. V praktické části tedy vyhodnocujeme rozhovory s matkami, které své děti doma vzdělávají, od kterých jsme získali jejich názory na tuto formu vzdělávání a také odpověď od jejich doma vzdělávaných dětí, jak se jim tato forma vzdělávání líbí.

4.1 Výzkumný problém

Jaké jsou přínosy domácího vzdělávání pro rodiče i děti?

4.2 Výzkumný cíl

Hlavním cílem výzkumu je:

Odkrýt výhody domácího vzdělávání pro rodiče.

Díličmi výzkumnými cíli jsou:

1. Analyzovat individuální důvody k volbě domácího vzdělávání.
2. Popsat, jak vypadá běžný vyučovací den.
3. Zachytit, jak tuto formu vzdělávání vnímají děti.

4.3 Výzkumné otázky

Z výzkumných cílů vyplynuly následující výzkumné otázky.

Hlavní výzkumnou otázkou je:

Jaké výhody nabízí domácí vzdělávání?

Díličmi výzkumnými otázkami jsou:

1. Jaké důvody vedly rodiče k volbě tohoto způsobu vzdělávání?
2. Jak vypadá vyučovací den?
3. Jak děti vnímají tuto formu vzdělávání?

4.4 Výzkumná metoda

V této práci je použit kvalitativní výzkum, jehož cílem je zachytit názor matek a dětí, které jsou v procesu domácího vzdělávání. Výsledkem jsou poznatky z údajů shromážděné formou rozhovoru s šesti rodinami. Tato metoda byla zvolena z důvodu podstaty

zkoumaného problému, práce se snaží odhalit podstatu zkušeností rodičů s domácím vzděláváním a snaží se získat nové názory na téma domácí vzdělávání. Také šlo o to, získat detailní informace o průběhu tohoto vzdělávání. (Strauss, Corbin, 1999, s. 10-11) Využili jsme metodu zakotvené teorie a z ní fáze otevřené kódování a axiální kódování, kde jsou popsány vztahy mezi kategoriemi. Použit byl také úvodní dotazník osobních údajů, který nesloužil ovšem jako metoda výzkumu, ale sloužil k získání úvodních osobních údajů o informátorkách a jejich dětech a poté z něj byla vypracována tabulka.

5 VÝBĚR A POPIS ZKOUMANÉHO VZORKU

Zkoumaným vzorkem je šest rodin vzdělávajících své dítě/děti doma. Tyto rodiny jsou z celé České republiky. Rodiny jsme kontaktovali prostřednictvím skupiny na sociální síti a poté jsme se sešli podle jejich možností a realizoval se rozhovor. Na úvod jsme s informantkami vyplnili krátký dotazník osobních údajů, jehož výsledky jsou shromážděny níže v tabulce. Dotazník sloužil k rozmluvení informantek a navození přátelské atmosféry, získání úvodních osobních údajů o informátorkách a jejich dětech a ke správnému nasazení na dané téma rozhovoru.

Tabulka 2: Údaje o informantech

Údaje	Paní D.	Paní H.	Paní B.	Paní V.	Paní J.	Paní A.
Počet dětí	3	4	1	2	3	3
Věk dětí	3, 5, 7 let	3,6,8,9 let	7 let	2, 6 let	2, 5, 7 let	1, 6, 6 let
Domškoláci	1	1	1	1	1	2
Třída	1.	4.	1.	1.	1.	1.
Vzdělání matky	Mgr.	Bc.	Mgr.	maturita	Mgr.	Mgr.
Zaměstnání matky	lektorka	mateřská	kouč	mateřská	mateřská	OSVČ
Město	Babice	Praha	Praha	Dolní Bečva	Uhřice	Lhotka
Vzdálenost školy	2 km	120 km	65 km	40 km	250 km	150 km
Spokojenost s přístupem	Rozhodně	Ano	Velmi	Velmi	Ano	Ano

S první maminkou jsme se sešly v jedné brněnské příjemné kavárně. Paní působila velice optimisticky a byla velmi milá. Přišla i se svými třemi dětmi ve věku 3, 5 a 7 let. 7letý syn je žák první třídy. Až dospějí i mladší děti, chce je paní D. vzdělávat také doma. Vyučování dětí ji zajímalo již při studiu, má vystudovanou vysokou školu v oboru učitelství anglického jazyka. Momentálně kromě vzdělávání svých dětí vede kroužky anglického jazyka pro děti na základní škole, kterou má v místě bydliště a je současně kmenovou základní školou jejího syna. Školu mají zhruba 20 minut lehkou chůzí a s jejím přístupem jsou velice spokojeni.

Paní H. vyhovoval rozhovor u ní doma. Se svými dětmi, 3, 6, 8 a 9 let, bydlí v rodinném domě na okrajové části Prahy. Z těchto čtyř dětí učí doma pouze svého 9letého syna, který je ve čtvrté třídě, jelikož má vývojovou dysfázii v oblasti jazyků a v klasické státní škole na to nikdo nepřišel. Přemýšlí, že si vezme do domácího vzdělávání i zbytek dětí, jelikož se jí tento systém velice líbí a jsou spokojeni i s přístupem školy, kterou mají zhruba

120 km od místa bydliště. Paní H. má vystudovanou vysokou školu marketingovou a má kurz asistenta pedagoga. Nyní je již 10 let na mateřské, ale před tím pracovala jako poradce pro reklamu a marketing.

Matka jednoho dítěte, paní B. má 7letou dceru, žákyni první třídy. Rozhovor jsme spolu realizovaly v jedné pražské kavárně, kam bohužel svou dceru nevzala, ta byla v lesním klubu, který navštěvuje jako komunitní školu. Paní B. má vystudovanou vysokou školu ekonomickou a dříve pracovala jako kouč. Nyní se plně věnuje své dceři. Jejich kmenová základní škola se nachází 65 km od místa jejich bydliště a s jejím přístupem jsou velmi spokojeni, oceňují ho. Mají velmi zajímavého, vlídného a sympatického pana ředitele.

S paní V. jsme se sešly v cukrárně ve Valašském Meziříčí. Bydlí na Dolní Bečvě, ale je s dětmi na výlet do Valašského Meziříčí. Má dvě děti, 6 a půl a 2 roky. Zatím má pouze maturitu v uměleckém oboru a nyní studuje dálkově vysokou školu pedagogickou. Byla asistentkou v lesní školce, ale nyní je s mladším dítětem na mateřské dovolené. Kmenovou základní školu mají 40 km od svého bydliště a s přístupem školy jsou velmi spokojeni, jak matka, tak dcera.

S další matkou vzdělávající své děti doma, paní J., jsme se potkaly v Brně, v jedné její oblíbené kavárně. Paní J. má tři děti, 2, 5 a 7 let. Vzdělává doma svou předškolní 5letou dceru a syna v první třídě. Vystudovala na vysoké škole učitelství pro střední školy, konkrétně biologii a chemii, jako učitelka nějakou dobu pracovala, ale nyní je na mateřské dovolené. Kmenovou základní školu mají asi 250 km od svého bydliště a s přístupem školy jsou spokojeni.

S poslední matkou jsme se sešly v Přerově v nákupním centru. Přišla i se svými třemi dětmi, z toho dvě doma vzdělává v první třídě a třetímu je 9 měsíců. Žijí v rodinném domě ve Lhotce u Přerova a k domácímu vzdělávání se paní A. rozhodla po tom, co viděla, jak tento způsob vzdělávání skvěle funguje u své sestřence, která má své děti také v domácím vzdělávání. Paní A. má vystudovanou vysokou školu v oboru fyzioterapie a nyní v tomto oboru stále pracuje jako OSVČ.

5.1 Průběh získávání dat

Před rozhovorem každá z informantek podepsala informovaný souhlas. Na začátek jsme s informantkami vyplnili dotazník osobních údajů, abychom měli základní informace, které se daly dotazníkem lépe získat než poté v rozhovoru. Poté jsme realizovali samotný

rozhovor. Ptali jsme se matek, a pokud svolily i jejich děti na jejich názor na domácí vzdělávání. Rozhovory trvaly v průměru kolem hodiny. Rozhovory byly nahrávány na přenosný diktafon, poté jsme je doslovně ručně přepsali do Wordu, kde jsme kódovali a poté jsme kódy převedli do tabulek v Excelu. Dalším krokem bylo otevřené kódování s tabulkou kategorií a kódů, které pak dále popisujeme a poslední fází bylo axiální kódování, kde byl vytvořen paradigmatický model.

Kostra rozhovoru

Otázky pro matku:

1. Jak jste se o domácím vzdělávání dozvěděl/a?
2. Zamyslete se prosím nad důvody, které vás vedly k výběru domácího vzdělávání?
3. V čem vidíte přínosy tohoto vzdělávání?
4. Vidíte v rámci domácího vzdělávání nějaká úskalí, jaká?
5. Jak se nedostatkům dá podle vás předejít?
6. Co jste od domácího vzdělávání očekával/a?
7. Naplnila se tato vaše očekávání?
8. Uvažujete o změně formy vyučování nebo chcete v domácím vzdělávání pokračovat? Z jakého důvodu?
9. Podle čeho jste volili kmenovou základní školu?
10. Popište mi, jak probíhá běžný vyučovací den?
11. Jak probíhá přezkušování na kmenové ZŠ?
12. Jsou nějaké problémy při zkouškách?
13. Navštěvuje vaše dítě/děti nějaký zájmový kroužek, pokud ano jaký, pokud ne, proč ne?

Otázky pro děti:

14. Co se ti líbí na domácím vzdělávání?
15. Co se ti nelíbí na domácím vzdělávání?
16. Chtěl/a bys něco změnit?
17. Jak trávíš svůj volný čas?

5.2 Otevřené kódování

Po transkripci rozhovorů jsme začali kódovat. Utvořili jsme si hlavní kategorie odpovídající na výzkumné otázky a ke kategoriím jsou přiřazeny příslušné kódy podle odpovědí informátorek.

Tabulka 3: Seznam kategorií a kódů

Kategorie	Kódy
INFORMOVANOST	internet, známí, příbuzná, DOD na alternativní škole
MOTIVACE	vlastní zkušenost ze školství, Aspergerův syndrom, zanedbání třídní učitelky kontrola nad jídlem, prostředí, nedůvěra ve státní školství, nekvalitní státní školství, nemožnost výběru jiné školy, specifické potřeby syna, dobré fungování u příbuzné
PŘÍNOSY DV	volnost, rozmanitost výuky, zodpovědnost dítěte, vlastní učební materiály, svoboda, výlety, různorodost, vztahy v rodině
NEVÝHODY DV	rodič neoborník, finance, možnost zneužití systému, odborné předměty, nároky na komunikaci, absence nevýhod
ŘEŠENÍ NEVÝHOD	konzultace s kmenovou ZŠ, práce z domu, skromnost, spolupráce rodin, doučování, střídání dětí v rodinách
PRŮBĚH DV	záleží na dni v týdnu, bloková výuka, ranní program, volnost, stanovení programu, nepravidelný režim, čtení, tvoření

Kategorie	Kódy
KMENOVÁ ZŠ	představa o přezkoušení, představa o povinnostech, vzdálenost, možnost komunikace, účast na akcích ZŠ, způsob hodnocení, reference, spokojenost dítěte
PŘEZKOUŠENÍ	bezproblémové, písemná práce, portfolio, plnění úkolů, doplňující otázky
NÁZOR DÍTĚTE	spokojenost, volnost, čas na hraní, žádné napomínání

Kategorie č. 1 Informovanost

Kódy: Internet, známí, DOD na alternativní škole, příbuzná.

Paní D. se poprvé setkala s pojmem domácí vzdělávání na internetu, stejně jako paní H. Paní B. se s domácím vzděláváním setkala u svých známých a stejně tak paní J. Paní V. se o domácím vzdělávání dozvěděla na dni otevřených dveří v jejich místní alternativní škole. U paní A. vzdělávala doma své děti její příbuzná.

„S největší pravděpodobností to bylo někde na internetu, ale jestli to zmínil někdo v nějaké diskuzi nebo to bylo v nějakém článku, to nevím.“ (Paní D., ř. 12-14)

„O domácím vzdělávání jsem se dozvěděla, než měla dcera nastoupit do první třídy. Šly jsme na den otevřených dveří na škole sedmikráska. Je to místní alternativní škola.“ (Paní V., ř. 2-4)

Kategorie č. 2 Motivace

Kódy: Vlastní zkušenost ze školství, Aspergerův syndrom, zanedbání třídní učitelky, kontrola nad jídlem, prostředí, nedůvěra ve státní školství, nekvalitní státní školství, nemožnost výběru jiné školy, specifické potřeby syna, dobré fungování u příbuzné.

Paní D. měla špatnou vlastní zkušenost se státní školou, když ve školství pracovala, navíc její syn trpí Aspergerovým syndromem, a to byly její hlavní motivační aspekty. U paní H. došlo u jejího syna k zanedbání ze strany třídní paní učitelky, kdy neodhalila vývojovou

dysfázii. Paní B. chtěla mít kontrolu nad tím, co její dcera jí a prostředím, kde její dcera bude. Paní V. má nedůvěru ve státní školství, děti se tam podle ní nenaučí samostatnosti, spolupráci a zodpovědnosti a podle paní J. je státní školství nekvalitní a neměla možnost vybrat školu jinou, která by byla v dojezdové vzdálenosti. Paní A. k výběru motivovaly specifické potřeby jejího syna a to, že u své příbuzné viděla, že tento způsob vzdělávání dobře funguje.

„Důvodem proč jsem přemýšlela nad domácím vzděláváním, je hlavně to, že jsem nechtěla své dítě zařadit do českého školského systému.... Hlavně proto, že děti se zde většinou nenaučí samostatnému uvažování, řešení problémů, konstruktivní komunikaci a spolupráci, samoobsluze a zodpovědnosti za své rozhodnutí.“ (Paní V. ř. 12-17)

„Když jsem otěhotněla, došla mi ta hrůza, že to, co jsem viděla v běžných školách, pro své dítě rozhodně nechci. Začala jsem se ještě mnohem intenzivněji zajímat o alternativy ve vzdělávání a nějak mezi tím se během relativně krátké doby mihla i možnost domácího vzdělávání.“ (Paní D., ř. 7-11)

Kategorie č. 3 Přínosy DV

Kódy: Volnost, rozmanitost výuky, zodpovědnost dítěte, vlastní učební materiály, svoboda, výlety, různorodost, vztahy v rodině.

Za hlavní přínos považuje paní D. volnost výuky, rozmanitost výuky, možnost vlastních učebních materiálů, podle toho, jaké jim vyhovují a to, že je zodpovědnost na dítěti. Paní H. za největší přínos DV považuje svobodu a možnost učení se ježděním na výlety. Paní B. označila za přínos různorodost dětí, které z DV vyjdou. Paní V. jako přínos popsala volnost, stejně jako paní D. Podle paní J. je přínosem maximální míra svobody, jako je tomu u paní B., a také jsou podle ní lepší vztahy v rodině. Paní A., stejně jako paní H. a paní J. považuje za největší přínos DV svobodu.

„Přínosem je hlavně individuální přístup, časování podle sebe a podle potřeb dítěte, více společného času a tím pádem předávání rodinných hodnot. Je velká svoboda pro celou rodinu, máme spoustu možností cestovat a tak...“ (Paní A., ř. 12-15)

„Přínosem je hlavně maximální míra svobody. Plánování času a aktivit podle potřeby a nálady... Můžeme věnovat dostatek času tomu, co dítě opravdu potřebuje, rozvíjet jeho zájmy a nemusíme se zdržovat tím, o co nemá zájem, je zbytečné nebo dávno umí.“ (Paní J., ř. 24-27)

Kategorie č. 4. Nevýhody DV

Kódy: Rodič neodborník, finance, možnost zneužití systému, odborné předměty, nároky na komunikaci, absence nevýhod.

Nejčastěji uváděnou nevýhodou byly finance, to uvedly paní D., paní V., paní J a paní A. Další nevýhodou je podle paní D. rodič neodborník, „Rodič-neodborník může delší dobu přehlížet nějaký problém. Teď teda teoretizuju, ale třeba nějaká forma dyskalkulie...“. Podle paní B., je zde možnost narušení systému, který funguje v míru při navýšení počtu rodin v DV. Podle paní V. jsou problém odborné předměty, které rodič nemusí umět dostatečně vysvětlit. Podle paní J. jsou nevýhodou vyšší nároky na komunikaci v rodině. Paní H. žádné nevýhody nenašla.

„Z dlouhodobého hlediska je to hlavně řešení financí v rodině. Bude chybět jeden příjem, pokud zůstanu učit děti doma. Pak tu jsou samozřejmě předměty, které nebudu schopná dítěti dostatečně vysvětlit jako je chemie, fyzika a podobné.“ (Paní V., ř. 30-33)

„Člověk může snadno propadat pocitům, že není tak dobrý, jako někdo jiný. Klade to vyšší nároky na komunikaci v rodině... Je třeba umět spolu opravdu dobře a otevřeně mluvit, na všem se domlouvat a umět hledat společné cesty, které vyhovují všem nebo aspoň co nejmíň vadí. Jen tak to může být dlouhodobě udržitelné a příjemné pro všechny.“ (Paní J., ř. 40-44)

Kategorie č. 5. Řešení nevýhod

Kódy: Konzultace s kmenovou ZŠ, práce z domu, skromnost, spolupráce rodin, doučování, střídání dětí v rodinách.

Jako řešení rodiče neodborníka uvedla paní D. možnost konzultací s kmenovou ZŠ. Řešením finanční situace je dle paní A. a J. skromnost, paní V. řeší tuto situaci prací z domu. Vyučování odborných předmětů bude řešit paní V. doučováním nebo střídání dětí v rodinách. Podle paní B. je důležitá spolupráce rodin, aby nedošlo k narušení systému a míru.

„Rodič může konzultovat s odborníky a pracovat na svém seberozvoji, ale ne vždy to jde podle našich představ. Je možné hledat flexibilnější možnosti přivýdělnku.“ (Paní D., ř. 96-98)

„Ohledně financí aplikujeme řízenou skromnost (smích).“ (Paní J., ř. 57)

Kategorie č. 6 Průběh DV

Kódy: Záleží na dni v týdnu, bloková výuka, ranní program, volnost, stanovení programu, nepravidelný režim, čtení, tvoření.

U rodiny paní D. záleží na dni v týdnu, každý den má svůj specifický program. „Strašně záleží, co je za den. (Úsměv) Ráno vstaneme a nasnídáme se. V úterý se po snídani chystá syn na plavání, ve středu přijíždí babička. V ostatní dny se syna ptám, co by chtěl dělat. Buď si vybere něco sám, že už ví, že by se tomu chtěl věnovat, případně když neví, tak se díváme do plánu.“ V rodině paní H. funguje bloková výuka po hodině a půl. „Většinou se učíme jednu a půl hodiny. Zvlášť bloky, jazyk český, matematika, člověk a vše kolem nás, angličtinu má syn doporučenou jen poslechově, takže posloucháme písničky, díváme se na filmy. Pokud jdeme na nějakou akci, tak obvykle už nic neděláme.“ Dcera paní B. navštěvuje lesní klub a její den je dělen na ranní program, kdy mají děti volnost, poté se sejdou v kruhu a stanový si program na odpoledne. Paní V. program dne domlouvá se svou dcerou. Syn paní J. má nepravidelný režim, ale každý den alespoň chvíli čte a něco tvoří. Děti paní A. mají také nepravidelný režim a každý den mají úplně jiný.

„Nemáme žádný pevný program. Každý den je úplně jiný.... Domlouváme se s kamarády, kdo, kde, kdy bude. Necháváme děti si "jen" hrát. Jednou týdně jezdíme na domškolácké výlety. Děti dělají prostě to, co je zrovna baví a zajímá.“ (Paní A., ř. 37-40)

„Zatím není nic jako „běžný den“. Učiva ke zvládnutí je v první třídě velmi málo. Některé dny syn vyplňuje písanku nebo pracovní sešit z matematiky, téměř každý den aspoň chvíli čte nahlas.“ (Paní J., ř. 76-78)

Kategorie č. 7 Kmenová ZŠ

Kódy: Představa o přezkoušení, představa o povinnostech, vzdálenost, možnost komunikace, účast na akcích ZŠ, způsob hodnocení, reference, spokojenost dítěte.

Kmenovou ZŠ paní D. s manželem vybírala podle představy o přezkoušení a představě o povinnostech žáka. Roli hrála také vzdálenost, možnost komunikace se školou a možnost účastnit se na akcích školy. Paní H. volila kmenovou ZŠ podle způsobu hodnocení a referencí na diskuzních fórech. Paní B. nejvíce záleželo na spokojenosti její dcery. Paní V. a paní J. stejně jako paní D. záleželo na představě o povinnostech dítěte. Paní A. při výběru kmenové ZŠ záleželo na způsobu přezkoušení a referencích.

Podle jejího přístupu ke vzdělávání. Líbila se nám při zápisu. (Paní V., ř. 55)

Kategorie č. 8 Přezkoušení

Kódy: Bezproblémové, písemná práce, portfolio, plnění úkolů, doplňující otázky.

Přezkoušení bylo dle paní D. bezproblémové a dělilo se na tři kroky, odevzdání písemné práce, pohovor nad portfoliem a následovalo stanoviště s úkoly. U syna paní H. šlo u přezkoušení pouze o povídání si nad portfoliem a pár doplňujících otázek přezkušujícího. Paní B. řekla, že bylo přezkoušení bez problémů a děti se chlubily nad portfolii. Paní V., paní J. a paní A. uvedly stejný postup přezkušování jako paní H.

„Povídání nad portfoliem, děti ukazují své výtvary, popisují, co všechno dělaly, co se dozvěděly....“ (Paní A., ř. 42-43)

„Dělí se to na tři kroky. Odevzdáváme něco jako písemnou práci zadanou školou, jsou to nějaké úkoly v takové podobě, v jaké je dělají žáci ve škole. Ale děláme to doma společně s dítětem a je to i pro naše srovnání či představu, co dělají ve škole a co by zhruba tak mělo to dítě umět. Dalším krokem je pohovor nad portfoliem s dítětem a rodiči. V portfoliu je ukázka výtvarných prací, jednotlivých aktivit, vypracovaných pracovních listů či sešitů, fotografií dítěte při nějaké činnosti. A další je stanoviště s úkoly, kde dítě plní didaktické úlohy zábavnou formou a ukazuje, co a jak zvládne. Je možnost konzultovat, požádat o radu, o vyjádření školního speciálního pedagoga a podobně, což je fajn.“ (Paní D., ř. 171-181)

Kategorie č. 9 Náзор dítěte

Kódy: Spokojenost, volnost, čas na hraní, žádné napomínání.

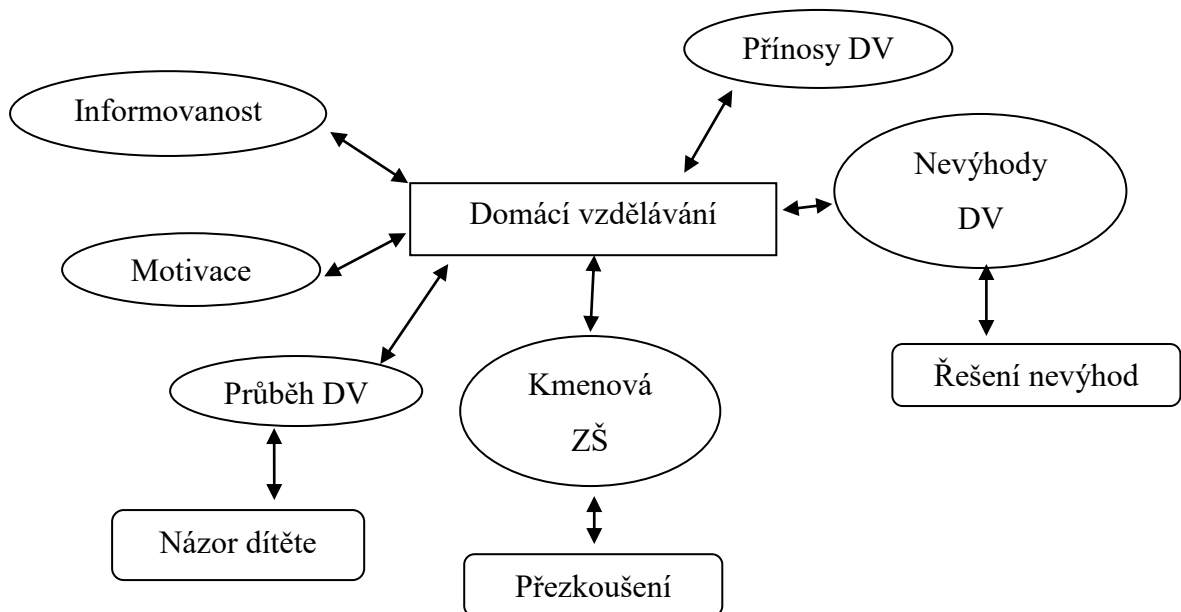
Syn paní D. je v DV spokojený a řekl, že se všechno líbí, na otázku, zda se mu něco nelíbí, odpověděl, že nic. Synovi paní H. se líbí, že ho nikdo nenapomíná a že si může vstávat, kdy chce, má tedy volnost. Dcera paní B. je ráda, že má čas na hraní a může si dělat, co chce. Dcera paní V. řekla, že se jí líbí, že má čas na hraní a může si malovat. Synovi paní J. vyhovuje volnost, učít se kdy se mu chce a také to, že má čas si hrát. Dětem paní A. se líbí, že mají volnost, nemusí brzo vstávat a spěchat do školy, doma si můžou dělat, co chtějí.

„Že můžeme lítat venku a nemusíme brzo vstávat a fofrovat do auta a jet do školy. Nemusíme sedět v lavici. Můžeme dělat doma, co chceme. Ve školce jsme museli poslouchat. Trávím čas s maminkou.“ (Paní A., ř. 51-53)

„Nevím, všechno se mi líbí.“ (Paní D., ř. 209)

5.3 Axiální kódování

Dalším krokem po otevřeném kódování bylo kódování axiální, kde se vytvořil paradigmatický model. Tento model formuje soubor vztahů mezi důvodovými okolnostmi, úkazem, kontextem, intervenujícími podmínkami, taktikou konání a účinky. (Gulová, 2013, s. 58)

Popisovaným jevem je zde domácí vzdělávání. Příčinné podmínky k domácímu vzdělávání jsou informovanost o tomto druhu vzdělávání, motivace, která rodiče vede k domácímu vzdělávání, průběh domácího vzdělávání, jehož následkem je názor dítěte, jak se mu toto vzdělávání líbí. Strategií jednání je výběr vhodné kmenové ZŠ, jehož následkem je průběh přezkoušení, které probíhá každého půl roku. Intervenujícími podmínkami jsou přínosy domácího vzdělávání a nevýhody domácího vzdělávání, jejichž následkem jednání je vhodné řešení nevýhod.

5.4 Interpretace dat

V této části odpovídáme na výzkumné otázky.

VO 1: Jaké důvody vedly rodiče k volbě tohoto způsobu vzdělávání?

Žádná z matek nechtěla své dítě dát do tradiční státní školy, z důvodu nedůvěry, to byl hlavní důvod výběru domácího vzdělávání. Jedna měla své vlastní špatné zkušenosti, když ve školství pracovala, u jedné rodiny došlo k pochybení a zanedbání ze strany třídní učitelky syna, další matka chtěla mít kontrolu nad tím, co její dítě jí a aby trávilo čas venku. Roli hrálo také to, že ve tradiční škole děti nenaučí samostatné uvažování, řešení problémů, spolupráci, samoobsluze a zodpovědnosti za své rozhodnutí. Také rozhodovaly specifické potřeby dítěte.

VO 2: Jak vypadá vyučovací den?

Rodiny nemají daný žádný pevný řád k učení, až na jednu, která má dítě v lesním klubu. V lesním klubu se děti scházejí od 8 do 9 hodin ráno, tam si povídají, hrají si, jak se jim chce a kde chtějí. Kolem 9 se všechny děti sejdou a řeknou si program dne. Dopoledne mají děti zadané téma a něco tvoří. Každý jede podle svého tempa. Program se mění podle ročního období a podle nálady. V jedné rodině se program řídí podle dne v týdnu a podle návštěv babičky, v další rodině jedou podle předmětů, obvykle hodina a půl nebo jdou na nějakou akci. V další rodině se matka dohodne se svým dítětem, co zrovna chce dělat, většinou se učí dvě a půl hodiny. V rodině paní J. taky není žádný pevný řád, ale každý den se nahlas čte. Děti pracují velmi samostatně. Společně tvoří, něco vyrábí a občas se zapojují do akcí dalších domškoláckých rodin. V poslední rodině také nemají žádný pevný program. Domlouvají se s kamarády a nechávají děti jen si hrát a poznávat. Jednou týdně jezdí na domškolácké výlety.

VO 3: Jak děti vnímají tuto formu vzdělávání?

Dětem se tato forma vzdělávání líbí, hlavně to, že mají volnost, nemusejí vstávat do školy, nikdo je nenapomíná, můžou se učit, kdy chtějí, mají hodně času na hraní. Také že nemusí sedět v lavici a trávit čas s rodinou. Jednomu dítěti se líbilo i to, že si může kreslit obrázky a může chodit ven. Jednomu dítěti se nelíbilo, že k nim nejezdí moc kamarádů, dalšímu, že se musí i tak učit nebo že občas matka do učení nutí. Jedno dítě odpovědělo, že by občas chtělo jít do školy. Děti také odpovídaly, jak tráví svůj volný čas. Buď hry s legem, venku s kamarády či třeba čtením a malováním.

6 SHRNU TÍ VÝZKUMU

Hlavní výzkumnou otázkou je jaké výhody nabízí domácí vzdělávání?

Jako hlavní přínos považovaly všechny matky volnost a svobodu, možnost plánování času podle potřeby. Také vyllynuly další přínosy jako například, že se dítě může věnovat předmětům do hloubky podle toho, jak je zajímaví. Můžou si vybrat své vlastní pomůcky a učebnice. Děti se učí zodpovědnosti, učí se plánovat. Děti i s rodiči mohou trávit čas venku, na výletech a různých akcích. Sourozenci spolu mohou vyrůstat, trávit spolu čas a upevňují se i vztahy v rodině.

7 DISKUSE

S Mertinem, který psal ve svém článku Pedagogicko-psychologické aspekty individuálního vzdělávání o motivaci rodičů k volbě domácího vzdělávání o tom, že motivací může být, pokud má dítě nějaké zdravotní problémy, se shoduje s odpověďmi dvou matek, které se pro domácí vzdělávání rozhodly kvůli Aspergerova syndromu a druhá kvůli vývojové dysfázii jejího syna, kterou jeho tehdejší třídní učitelka přehlídla. Další motivací je podle něj, že se rodiče snaží posílit rodinu, čemuž odpovídá odpověď informantky na přínos DV. Podle Mertina si někteří rodiče také myslí, že své dítě dokáže vzdělat lépe než školské instituce, což opět potvrzuje můj výzkumný vzorek.

Mertin také popisuje pozitivní vliv domácího vzdělávání na rodinu. Dítě při domácím vzdělávání tráví s rodiči spoustu času, sdílí mezi sebou své pocity, vykonávají společně aktivity, což za přínos považují i mé informantky. Že se domácím vzděláváním upevňují vztahy v rodině, popisuje mimo jiné i Mounthey ve své knize *Learning without school*.

8 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Měla by o této možnosti vzdělávání být větší informovanost, mohla by být větší podpora a spolupráce škol s rodiči. Dále by mohlo vzniknout více knih či odborných publikací na toto téma. Také by se mohl realizovat výzkum srovnání studijních žáků doma vzdělávaných a žáků vzdělávaných v klasické státní škole.

ZÁVĚR

Zpracovaná bakalářská práce se zabývá problematikou domácího vzdělávání u žáků prvního stupně základních škol, tím, jaké má toto vzdělávání přínosy pro ně a pro jejich rodiče. Samotná práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou.

V teoretické části se v první kapitole nachází stav domácího vzdělávání v literatuře a dokumentech, vztah domácího vzdělávání k sociální pedagogice a základní pojmy. Druhá kapitola se zabývá vysvětlením domácího vzdělávání, jeho legislativním ukotvením a vývojem ve světě a v České republice, také se zde nachází podkapitola o asociaci domácího vzdělávání a komunitních školách. Třetí kapitola se věnuje motivaci rodičů k volbě domácího vzdělávání, jak vůbec s domácím vzděláváním začít, jak domácí vzdělávání probíhá a jaký má vliv na rodinu.

Praktická část popisuje zvolený metodologický postup, což byl rozhovor se šesti rodinami, které své děti učí doma, obsahuje odpovědi na výzkumné otázky a tím plní výzkumné cíle, které byly stanoveny. Mezi cíle patřilo analyzovat individuální důvody k volbě domácího vzdělávání, což byla především nedůvěra v tradiční základní školy, dále odkrýt přínosy domácího vzdělávání, což byla především volnost, svoboda, blízké vztahy v rodině. Dalším cílem byl popis běžného vyučovacího dne, což matky odpovídaly, že žádný běžný vyučovací den nemají, vše záleží na okolnostech, ale popsaly přibližný průběh vzdělávání a posledním cílem bylo zachytit, jak tuto formu vzdělávání vnímají děti samotné, na což byly reakce velmi pozitivní a dětem domácí vzdělávání podle jejich slov vyhovuje.

V příloze této práce se nachází slovník základních pojmů, ukázka informovaného souhlasu, který mi podepsali dotázané matky, ukázka dotazníku osobních údajů, který matky vyplňovaly ještě před zahájením samotného rozhovoru a žádost o povolení individuálního vzdělávání.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literatura:

GRAY, Peter, 2016. Svoboda učení: jak nechat děti rozhodovat o svém vzdělávání. Druhé, rozšířené vydání. Praha: PeopleComm. ISBN 978-80-87917-17-6.

Gulová, L. & Šíp, R., 2013. Výzkumné metody v pedagogické praxi, Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4368-4.

HOLT, John Caldwell a Patrick FARENGA, 2018. Učte se sami: dovolte dětem, aby se učily samy = Teachyourown. Praha: Marie Noe, OneWomanPress. ISBN 978-80-86356-59-4.

KLOFÁTOVÁ, Zuzana, 2009. Škola doma: příručka pro rodiče i prarodiče: (1.-5. ročník). Praha: Nakladatelství Praha. ISBN 978-80-902177-3-7.

KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014, ISBN 978-80-262-0643-9.

MERTIN, V. (2003). Pedagogicko-psychologické aspekty individuálního vzdělávání. Pedagogika, LIII (4), 405-417.

MORKES, František, 2004. Devětkrát o českém školství: (přehledný průvodce). Praha, Pedagogické muzeum J. A. Komenského. ISBN 80-901461-6-3.

MOUNTNEY, Ross, 2009 Learning without school: home education. London: Jessica Kingsley Publishers, ISBN 978-1-84310-685-2.

NOVÁČKOVÁ, Jana, 2008. Mýty ve vzdělávání: o škodlivosti některých zaběhaných představ o učení, škole a výchově a cestách, jak je překonat. 4. vyd. Kroměříž: Spirála, Výchova a vzdělávání pro 21. století. ISBN 978-80-901873-9-9.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2013. Pedagogický slovník. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet M. CORBIN, 1999. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Boskovice: Albert. ISBN 808583460X.

Internetové zdroje:

Asociace domácího vzdělávání [online]. Praha [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <http://www.domaciskola.cz/>.

ČERMÁKOVÁ, Renáta a Barbora OBRAČAJOVÁ. INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ VE VYBRANÝCH EVROPSKÝCH STÁTECH. In: Studie č. 5.354 [online]. Praha: Parlamentní institut, 2015, s. 28 [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <https://bit.ly/2XdgAym>.

Formy výuky v komunitní škole. Školička Motýlek – Školka [online]. Ostrava, ©2019 [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <http://www.motylek.net/komunitni-skola/formy-vyuky-v-komunitni-skole/>.

Individuální vzdělávání. Školy Březová: Školy na konci světa [online]. Březová, ©2019 [cit. 2019-02-11]. Dostupné z: <http://www.zsbrezova.eu/individualni-vzdelavani>.

Informace a doporučení MŠMT k individuálnímu vzdělávání žáků v základní škole [online]. 2016 [cit. 2019-02-11]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/46873/>.

KOLÁŘ, Petr. SYSTÉM DOMÁCÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V USA A VE VYBRANÝCH ZEMÍCH EVROPY. In: Informační studie č. 5.155 [online]. Praha: Parlamentní institut, 2000, s. 23 [cit. 2019-02-21]. Dostupné z: <https://bit.ly/2WVeh2S>.

Listina základních práv a svobod, Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. [online]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy © 2018. [online]. Statistické ročenky školství – vývojové ukazatele. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>.

Zákon č. 561/2004, Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). [online]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

- ADV Asociace domácího vzdělávání.
- DV Domácí vzdělávání.
- OSVČ Osoba samostatně výdělečně činná.
- RVP Rámcový vzdělávací program.
- ZŠ Základní škola.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Počet žáků ve školní docházce podle § 41 školského zákona	18
Tabulka 2: Údaje o informantech	28
Tabulka 3: Seznam kategorií a kódů.....	31

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Slovník základních pojmů

Příloha PII: Informovaný souhlas

Příloha PIII: Dotazník osobních údajů

Příloha PIV: Žádost o povolení individuálního vzdělávání

Příloha PV: Transkripce rozhovoru

Příloha PVI: Ukázka kódování v programu Word a Excel

PŘÍLOHA PI: SLOVNÍK ZÁKLADNÍH POJMŮ

Domškolák – dítě vzdělávané doma

Homeschooling – domácí vzdělávání

Kmenová škola – škola, kam chodí na přezkoušení

Portfolio – soubor prací a výtvorů

Unschooling – odškolení společnosti

INFORMOVANÝ SOUHLAS S POSKYTNUTÍM ROZHOVORU

pro účely bakalářské práce s názvem Přínosy domácího vzdělávání pro žáky 1. stupně
základní školy

Rozhovor probíhá pro účely zpracování bakalářské práce vedené na Fakultě humanitních studií univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Bakalářská práce je psána pro obor sociální pedagogika Michaelou Bárovou.

Cílem tohoto výzkumu je analyzovat situaci ohledně přínosů domácího vzdělávání pro žáky 1. stupně základní školy. Pro účely analýzy je klíčové získat informace o situaci, postojích, názorech a zkušenostech rodičů vzdělávajících své děti doma a názory, postoje a zkušenosti jejich dětí.

Pro účely analýzy nejsou důležité osobní údaje informátorek (jako je například jméno, bydliště či zaměstnání). Rozhovor, který s Vámi bude zaznamenán, bude ihned po jeho pořízení anonymizován. Všechny veřejně přístupné výstupy z výzkumu a jeho analýzy budou citovány anonymně a bude s nimi nakládáno bez vazby na Vaši osobu.

Souhlasím s poskytnutím rozhovoru Michaelae Bárové pro účely výše popsaného výzkumného projektu.

V *Prerove*
Dne *2.3.2019*

Podpis:

Podpis výzkumníka: *D. A.*

Dotazník osobních údajů

1. Kolik máte dětí? 4
2. Kolik jim je let? 9, 8, 6, 3
3. Kolik z nich učíte doma? jedno
4. V jaké jsou třídě? 5. třída
5. Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání, v jakém oboru? Bc. marketingové
a soc. komunikace, kurz asistent
pedagoga
6. Jaké jste měla nebo máte zaměstnání? 10 let mateřská, předtím poradce pro
reklamnu a marketing
7. V jakém městě bydlíte? Praha
8. Jak daleko máte kmenovou základní školu od místa bydliště? 110 km
9. Jste s přístupem školy spokojeni? Ano

ŽÁDOST O POVOLENÍ INDIVIDUÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

a. Jméno a příjmení žáka:

Datum narození:

Rodné číslo:

Trvalé bydliště:

b. Období (ročník, příp. pololetí, kdy má být žák individuálně vzděláván):

c. Důvody pro individuální vzdělávání:

d. Popis prostorového a materiálně technického zabezpečení vzdělávání a podmínek ochrany zdraví individuálně vzdělávaného žáka:

e. Doklady osvědčující splnění vzdělávání osoby, která bude žáka individuálně vzdělávat:

f. Seznam učebnic a učebních textů, které budou ve výuce užívány, pokud nejde o učebnice uvedené v § 27 odst. 1 Školského zákona:

g. Další skutečnosti, které mají vliv na průběh vzdělávání žáka:

h. Vyjádření školského poradenského zařízení (v příloze):

V dne.....

Podpis zákonného zástupce

.....

PŘÍLOHA PV: TRANSKRIPCE ROZHOVORU

Jak jste se o domácím vzdělávání dozvěděla?

(zamyšlení) Bohužel si už nevzpomenu, co bylo absolutně první zdroj, ale již v minulém rozhovoru jsem nakonec došla k názoru, že vše začíná už, když chce mít rodič dítě. Začne uvažovat a hledat cesty. Já se ptala těch správných kamarádek a už tehdy jsem konvenční informace nevnímala záměrně. Takže vlastně díky svým známým, co měly děti o něco dříve, a už ušly nějakou cestu, tak ty mi rovnou daly naservírované knihy Kontaktní rodičovství, Koncept kontinua, Děti jsou z nebe, Jordánová, Přirozený porod, Bez plenky, nosítka... a tam to asi někde začíná – přístup k výchově, kdy člověk čte už dávno před početím, hledá inspirace v určitém směru, a z něj pak už není cesty zpět. Po porodu jsem věděla, že hlavní je kojít a mít dítě u sebe, brzy jsme najeli na bezplenkovou metodu, která je dodnes pořád exotická, nechápu proč. (smích) Nosítka jsem si s dcerou užívala. Spaní v posteli s námi... Napojení na dítě se tak hodně prohlubuje a všechny proudy informací jedou lépe. Aspoň myslím. (úsměv) Jakmile nastal čas „školky“... začala jsem řešit i toto téma a stále mě něco trápilo. Nějak jsem se cítila stísněně. Před klasickou školkou se mi dělalo špatně a úzko. Pak mi došlo, že si neseme z vlastního dětství spoustu informací o tom, co nám nebylo dopřáno a co chceme pro své dítě jinak... a i o tom to je. (úsměv) Když se k tomu přidá povaha, která se nerada přidává k davu a nevdá jí jít proti proudu a dělat to, co dává smysl, a navíc má dost síly to zmáknout navzdory rodině a společnosti, okolí... tak už to jede samo. (smích) Školku jsem dlouho hledala, vybírala, řešila, necítila jsem harmonii. Věděla jsem, že neudělám kompromis v určitých směrech. Tehdy to pro mě byly dva parametry – být venku a dobře jíst. Paradoxně dost jednoduché a obecné. Ale ono to je vlastně vše. V běžné školce děti nejsou venku a nejedí dobře. Jsou velmi řídké výjimky, ale ty já nenašla. Tehdy jsem byla hodně v extrému – dcera byla dlouho veganka, nedostávala lepek, mléčné, maso, cukr, hodně jsem dělala raw jídlo... to je úplně mimo realitu. Chtěla jsem mít kontrolu nad tím, co jí, místo, kde se nenosí běžné cukrovinky. Ve 3 letech je to podle mě smrtící přechod, který už se nikdy plně nevykompenzuje. Náhodou vznikla nedaleko, dojezdem do 20 minut autem, hromadkou hodina Lesní klub v Xaverovském háji. Upozornila mě kamarádka. Lesní klub v hájence, uprostřed lesa, rybník kousek, jídlo každý, jak chce, děti pořád běhají po zahradě a úžasní lidé, kteří mě přesvědčili, že vědí, co dělají a se mnou to souzní. (úsměv) Vyhovovala mi i komunitní povaha – setkávání, společné brigády, výpomoci...sdílení, podobní lidé... A navíc považuji za dokonalý tah, že je to i škola, takže dcera prostě chodí stále tam... školu jsme

vůbec neřešili. (úsměv) Řekla, že chce do Hájenky a já s tím byla v pohodě. Od začátku chodí dva dny v průměru. Někdy den, někdy 3, ale více ne. Obvykle v zimě býváme hodně v poklidu doma, v teple, mimo bacily... takže nechodí třeba vůbec. Užíváme si hory, kdykoli to jde... postupně jsme stále více spokojené. Dcera je individualista, jako malá kolektiv moc nechtěla. Nechtěla být tedy ani ve školce. Proto už mi dávala signály, že to není ideální, ač je to přeci tak skvělá cesta. (zdůraznění) Já měla plán, že si odpočinu, začnu pracovat, takže jsem 3 roky tlačila na pilu, ale dost neúspěšně – pro obě byly ty 2-3 dny dost náročné, a já nakonec nedokázala najít síly navíc, abych skloubila své priority týkající se dítěte. Vařit brzy ráno jídlo na celý den tak, aby se nemuselo ohřívat, nevystydlo, nezkazilo se, chutnalo, dalo se vzít do batohu... připravit vhodné oblečení na venek v každém počasí, dovést dítě, kterému se nechce a často ráno přemlouvá a nespolupracuje, včas... potřebovaly jsme pak dny klidu, kdy si děláme, co chceme. Jsem ráda, že jsme tím prošli, protože si myslím, že to na dceru mělo dobrý vliv – posunula se tam, kde měla rizikové oblasti. Umí se orientovat v kolektivu, má zázemí se stabilní skupinou lidí, kam kdykoli může jít a je to pro ni takový druhý domov. (úsměv) Dnes už chodí ráda, a já myslím, že je to u ní prostě o schopnosti adaptace... Měla jí dlouhou... Představa, že bych jí tedy zrušila lesní klub a nic nebylo, jen dny doma spolu, ta mi nepřijde vhodná... Jako alternativu jsem tehdy našla sice iniciativy „bez školky“ apod. Ale mě to vůbec nesedělo. Bylo to opět organizované, a navíc jsem musela být s dítětem. Neměla jsem možnost udělat si volný den, což jsem tehdy hodně potřebovala, i za cenu stresu kolem. Věděla jsem, že dcera sice pláče, když odcházím, ale po chvíli to zvládala a odpoledne jsem jí nemohla dostat domů... vnímala jsem to jen jako trénink něčeho, co je třeba. Ona jinak fungovala dobře. Nakonec jsem zjistila, že důvodem bylo i spousta drobných nekomfortů, které mi nedokázala sdělit, a i to je potřeba se naučit – říci, proč někam nechci, vysvětlit, a zjistit, že se dá najít řešení i jiné než jen zdrhnout. (úsměv) V určité chvíli jsem si řekla, že dnešní děti mají všechno, komfort, o nic nemusí usilovat, nepřekonávají překážky, ... a že psychologicky určité úsilí mozek potřebuje k motivaci... tak jsem si tehdy řekla, že obě přežijeme, když v tomto bude mít určitou nepohodu, která je akceptovatelná. Celkově jí to prostě posílilo a dnes vím, že to bylo správné a nejednala bych jinak. A jelikož nemá sourozence, nedokážu jí sama zajistit stabilní skupinu dětí, navíc úžasnou variantu smíšeného kolektivu 3-10 let. Plus mladší děti, které jsou součástí komunity jako sourozenci.

Tak takto jsme nastartovali v lesní školce, kde jsem začala vnímat, jak a proč vzdělávat... a tam jsem se dozvíдалa, jak hlavně je potřeba děti nechat si volně hrát v přírodě, nestimulovat je, nedávat jim nástroje... nezahrnovat je informacemi, hrami, podněty... Čerpala jsem i z Montessori, ale na mě bylo příliš procesní a formální, učesané... nicméně obrovská studnice moudra o vývoji mozku... pak už přišly články o výchově a učení apod... Dnes je toho plný internet. Jedno navazuje na druhé... Mám někde soubor, který jsem posílala člověku, jenž měl zájem o alternativní vzdělávání. Tam mám vypsané ty zdroje, které sleduji v poslední době už cíleně...

Jsem manažer, vždy jsem svou kariéru směřovala spíš k řízení a vedení týmu, lidí. Dělal jsem v několika velkých firmách, kde mě roky učili, jak řídit tým, typologie osobností a jejich zdroje motivace, vždy jsem byla více orientovaná na lidi než na výkon. (úsměv) Jsem vybavená silnou empatií a potřebuji lidi vidět spokojené. Když dojde na děti, cítím to stejně. Spokojené děti jsou to nejlepší, co může existovat. A mě nutí moje intuice hledat cestu k té spokojenosti. Je mi jedno, co se děje, ale na konci musí být spokojenost...(úsměv)

Zamyslete se prosím nad důvody, které vás k výběru domácího vzdělávání vedly

Určitě jsem chtěla hlavně trávit čas s dítětem a pokračovat ve fascinující cestě jeho rozvoje, nenechat to v rukou někoho, kdo pro mě není dostatečně důvěryhodným či kompetentním. Nenechat dítě příliš mnoho času pod vlivy, které nevidím, nejsem u toho. Mám velmi citlivou dceru, která nerada sděluje věci, které jí trápí. Nemůžu ji nechat vykoupat v realitě. Smetlo by jí to. Mohu zachytit chvíle, které jsou důležité. (úsměv)

Možnost nechat dítěti prostor učit se svojí cestou ve zvolený čas. Například nejraději se učí v časech, kdy přesně škola neprobíhá, třeba večer nebo o víkendu. Je jiná energie...

Taky je důležité se dobře vyspat, já i dítě. Nebýt vázán každodenním vstáváním např. i ve dnech, kdy se cítíme unavení, v zimě třeba.

Možnost trávit čas v pracovní dny tak, jak potřebujeme, například máme velmi vzdálenou rodinu, blízkou rodinu. Při standartní školní docházce není téměř možné si ji užít. V místě bydliště rodinu nemáme žádnou, chybí nám to napojení a je velmi důležité pro rozvoj osobnosti...

Dcera se vždy spíš vyvíjela rychleji, takže nemám nedůvěru a neobávám se, že bychom to nezvládli, nepotřebuje příliš stimulovat, inspirovat. Stačí udičky... a sama se chytá a pořád

se něco učí. Běžné povinné znalosti zatím vždy sama doplní, aniž bychom hlídali nějaké struktury. Proto jsem se nebála vzít zodpovědnost. (úsměv)

Cítím se zodpovědná za své dítě a za jeho život, nechci, aby zodpovědnost měla škola, která je pod diktátem státu, a nemá s prospěchem dítěte nic společného. Je to nástroj státu. Dodržuji vždy normy, právo, pravidla. Miluji svobodu a volnost v rámci pravidel. Nejsem rebel, pouze dělám věci, které mi dávají smysl. Neodsuzuji státní školství. Jen mi nedává smysl. Jiným dává. Líbí se mi, že dnes může každý volit svobodně. (úsměv)

Velkou pomocí jsou dnes sítě a internet. Možnost propojení domškoláků přes internet je zásadní pro fungování alternativních metod. Hodně stavíme na individuálních zájmech dětí, někdy ale nejdou naplnit bez skupiny. Stačí sehnat pár lidí na internetu a máme kroužek šití, robotiky, interaktivní program v muzeu pro skupiny, pobyt s programem apod... Probíhá velmi intenzivní komunikace a sdílení na sítích. To je velmi důležité.

V čem vidíte přínosy domácího vzdělávání, co se vám na tomto typu nejvíce líbí?

Alternativa, různorodost, která však přináší kvalitu, jinou kvalitu. Není to žádná anarchie. Děti získávají jiné kvality. Tím vzniká různorodost a možnost do budoucna, že se to promíchá a vznikne něco lepšího, než když všichni měli úplně stejný základ. Lepší využití potenciálu. Nemyslím si, že je třeba, aby 100 % dětí bylo v nějakém lesním klubu. Důležitější je, aby rodiče měli rozumný přístup a dokázali děti nestresovat známkami a porovnáváním, soutěžením, zaměřením na chyby... Rodiče jsou podle mě základ. A to, co se děje mimo školu, je pořád obrovská část života, například kroužky, volný čas, rodina, pocit přijetí a lásky je tam.

Možnost pro rodiče a děti, kteří by zřejmě v běžném systému obrovsky trpěli a třeba by ho ani nezvládli.

Různorodost, otevření mysli, posun pro celou společnost, dogmata jsou najednou otevřená a vedou k přijetí myšlenky, že nic není dané jen proto, že to existuje staletí. Schopnost přijmout se navzájem, i pro děti je výzvou umět spolu fungovat.

Vidíte v rámci domácího vzdělávání nějaká úskalí? Jaká?

Nějaký průšvih, který způsobí restrikce. Nějaký posun, například kvůli většímu počtu rodičů... možná to, že toho někdo zneužije a naruší současnou situaci, kdy je klid a mír.

Neumím si představit, že by to najednou někdo zakázal (smích)

Bohužel podobnou zkušenost mám v oblasti přírodní léčby – pořád se zužuje, restrikce vůči bylinkám a homeopatikám... (povzdech) Nevadí mi kritika, ale chci mít svobodu ve volbě...

Zatím bohužel chybí opravdu svobodná škola, která je u nás nelegální. Proto nemůže být výsledek dokonalý. Není možné prostě ukázat tu největší sílu svobodného vzdělávání, protože to prostě nejde. Dělán vše pro to, aby koncept svobodného vzdělávání byl u nás doma co nejvíce aplikován. (úsměv)

Jak se dá podle vás nedostatkům předejít?

Každý z těch, kdo věří, by měl vnímat zodpovědnost nejen za sebe, ale i za celek. Jsme na jedné lodi. Děláme vše pro to, abychom šli příkladem pro ty, co to myslí vážně a chápou kontext, neútočíme, ale vysvětlujeme, inspirujeme, podáváme pomocnou ruku.

Je to určitá oběť, protože ač jsem zaplatila tolik na daních, dnes mi kromě rodičovské a pojištění nikdo nic nedá. Naše cesta znamená, že zatímco ostatní dostávají od státu dotace všeho druhu, a navíc mohou tím pádem pracovat a vydělat peníze, většinou v tomto systému je to velmi náročné skloubit. Je to vhodné pro určité profese. Každopádně je to od rodičů obrovský ústupek. Ale oni to tak samozřejmě nevnímají. Zatím je vidět, že lidé, kteří dávají děti do škol, naopak obdivují ty, co děti vzdělávají. Je dobré, aby současná atmosféra zůstala. Abychom si to nepokazili... (úsměv)

Co jste od domácího vzdělávání očekávala?

Svobodu pro sebe a dítě. Když se dítě narodí, všichni říkají, že hlavně chtějí, aby bylo spokojené. Pořád nějak nevím, jak to myslí. Tuto otázku si stále kladu. Jak to ty rodiny myslí, když posílají dítě do školky a školy v případě, že tam není spokojené. Respektive proč zavírají oči před tím, že si jen zvyklo. Když se zeptáte dětí, jestli chtějí změnit školu, ve většině případů řeknou, že ne. A to je průšvih. Už se adaptovaly. Já prostě nevěřím, že by nějaké dítě volilo každý den někam muset a nechat se testovat před tím, aby si mohlo hrát a u toho se učit tak, jak potřebuje. Děti jsou velmi adaptabilní. Proto je rizikové vnímat jen jejich spokojenost či nespokojenost. Jsou povahy, které to dokázaly říci i za socialismu, což je super. I tehdy byly děti, které prostě řekly, že do školy chodit nebudou, protože to nedává smysl. Ale většina jen přijme, co je dobré a najde způsob, jak přežít pod stresem.

Vnímám, že se děje to, že děti se do první třídy moc těší. Vidí, že je to něco velkého. Že už jsou prvňáci. Všichni se jich ptají „už chodíš do školy?“ a ony cítí, že je to důležité... A když už to začne být náročné, dítě má kamarády a je to pro něj bezpečí známého prostředí, kde už zná, jak to funguje, a tak může mít ty správné strategie přežití. Změna je ohrožující... Znam rodiče, kteří se zeptají děti a dají jim tu možnost, ale ony to nevyužijí. A kvalita alternativních škol není vždy taková, aby si poradili s dítětem, které přestupuje do neznáma. Jsem ráda, že jsem trend zachytila v pravý čas a vklouzli jsme do toho přirozeně. Vidím na některých osvícených rodičích, že by rádi udělali tu změnu. Chápou nedokonalost systému. Ale děti už nechtějí a oni se tím trápí a nezmůžou moc. Nakonec by mohli narušit harmonii už vzniklou...

Nemáme u ruky babičky, manžel je celý týden v práci a nemůže se jen tak uvolnit. Musím být nárazník i pro případ, že zrovna nemůžeme jít do lesní školy. Nemohu mít příliš závazků, protože bych padla já... I proto je pro nás tento systém lepší. Víím, že prostě mám každý den primárně určený pro to, aby dcera mohla svobodně rozhodnout o svém čase... přitom samozřejmě vznikají situace, kdy se mnou jde na schůzku nebo někam jede, a já si zařídím, co potřebuji. Váha jejího času je však vyšší. A mě to připadá fér. Ona má právo na rozhodnutí o svém čase. Nemůže tu možnost ztratit jen proto, že v naší společnosti dítě nemůže být samo a někdo ho pořád musí mít na starost...

Další očekávání je vyhnout se klasickým návykům kolektivu bez respektu, který vzniká ve velkých skupinách dětí bez mentorů. Děti se chovají strašně a my všichni vííme, že to je normální a každý si tím musí projít. Všichni jsme to zažili... A přitom jde o to, že děti ještě neumějí chovat se správně, a kdyby vždy byl po ruce dospělý, který nastaví hranice, pravidla, a poslouží jako ucho pro ty, co to nezvládnou... situace by byla naopak přínosem a posunem důležitým pro dítě. Argument, že domškolákům chybí kolektiv, nechápu. Kolektiv má každé dítě na mnoha místech... a možnost si kolektiv i lektora vybrat je podle mě extrémně důležité pro správnou motivaci učit se. Domškoláci mají jen tu výhodu, že si mohou zvolit, se kterými lidmi být chtějí a se kterými ne.

Dále izolace od nesmyslného konvenčního života, respektive jeho řízené dávkování, jako jsou například mobily, televize, seriály, drahé hračky, cukrovinky, přebíjení, kdo co má, způsoby jednání mezi sebou...

Všichni dospělí přijímají děti takové, jaké jsou a vnímají je jako dokonalé. Pocit přijetí je podle mě obrovský přínos do života.

Naplnila se tato vaše očekávání?

Zatím předčila... je to stále lepší... (úsměv)

Uvažujete o změně formy vzdělávání nebo chcete u domácího vzdělávání zůstat? Z jakého důvodu?

Zatím o změně neuvažuji, ale přála bych si svobodné školy, prostor, kde by děti mohly svobodně být kdykoli chtějí a měly tam přístup k těm nejlepším zdrojům inspirace a vzdělávání, měly dobré vzory v lidech kolem sebe a učily se tím, že žijí... Překvapuje mě, kolik dětí v našem okolí pořád touží jít na návštěvu nebo někam pryč a rády chodí i do školky. Má dcera byla naprostý opak. Nejrady by byla pořád se mnou. Potřebuje kotvu. Možná ze mě cítí sílu, kterou jinde nenajde. Nevím. Ale nedokážu pochopit, proč některé děti touží být doma a s rodiči, a některé od nich utíkají... a to vůbec nechci říci, že bych o těch rodičích pochybovala...

Podle čeho jste volila kmenovou základní školu?

Podle okolí, les, volná příroda, možnost se volně pohybovat venku celý den, malý smíšený kolektiv, respektující lektori, komunita, nakonec spokojenost dítěte a jeho volba. (úsměv)

Plus strava, stále si nosí jídlo všechno z domova a nikoho to netankuje. (smích)

Popište mi prosím, jak probíhá běžný vyučovací den

Děti se scházejí od 8 do 9. Hrají si, povídají, některé se i učí nebo hledají informace, jsou venku, uvnitř. Miluji tu atmosféru, jak děti volně hrají hry a smějou se a vymýšlí tak kreativní hry...běhají, dělají hvězdy, přesypají kamínky, z klacků dělají dráhy, lezou na stromy, houpají se na provaze, honí se, skáčou, svačí...(úsměv)

Kolem deváté, nikdo násilně děti nevytrhne, vše se dokončí přirozeně, je kolečko – sejdou se, řeknou si, co se bude dít, každý se může vyjádřit, učí se naslouchat si navzájem.

Dopoledne je obvykle více řízené, děti něco tvoří, mají nějaké téma. Nikdo ale není násilně k ničemu nucen, jen inspirován a motivován se přidat. Obvykle mají celý rok nějaké téma – např. vesmír. Metody jsou hodně přirozené, hravé, každý si jede svým tempem. Psaní a počítání každý dělá podle svých schopností. Dcera má už spočítanou celou matematiku, ale psací písmo jde mimo ni. Přitom píše ráda, ale tiskacím písmem. Hodně věřím v to, že si dítě volí postup učení tak, aby jedno navazovalo na druhé ve správném pořadí a správný čas. Když vím, že mě vidí, že denně píšu psacím a nechce se to učit, je to stejné, jako by se někdo divil, že miminko nezajímá román od Jirásků. (smích) Prostě jednou

přijde chvíle, kdy dítě určitá věc přitáhne, pokud ji vnímá jako důležitou. Každý má svou cestu, neočekává se jednotná dovednost u všech. Pozorují se talenty a ty se vyzdvihnou. Děti spolupracují, jak potřebují. Pomáhají si. Sedí u jednoho stolu, většinou kulatého nebo obdélníkového. Neprobíhá hodnocení, jen zpětná vazba, když jí dítě chce slyšet. Děti zjistí, co je dobré se naučit, ale nemají pocit, že musí.

Program bývá volně měněn podle nálady a roční doby. Respektují se tradiční svátky, dělají se slavnosti, na které si děti připravují různé písničky a představení, vyrábění, masky a podobně. Někdy jsou jarmarky a rodiče si nakoupí, co děti vyrobily, a to si pak nechává škola na nákup potřeb. (úsměv)

Když zamrznou rybníky, děti jdou bruslit na rybník, když je sníh, bobují. Když je vedro, jsou u rybníka.

Prostředí je velmi skromné a učí děti, že vše, co je, se musí někde vzít. Chodí na dřevo do lesa, které se pak nařeže a uschová, jinak by v zimě seděly v mrazu. Voda ze studny je omezená, šetří se. Ničím se neplýtvá. Bioodpad jde na kompost. Mají záhonky a ty se jedí. Mají slepice, o které se starají a z nich mají vejčička. Králíčci a křečci jsou také kamarádi. Pozorují, co se děje v přírodě. Někdy si sami vaří a pak to snědí. (smích)

Jak probíhá přezkoušení na kmenové ZŠ?

Absolvovali jsme zatím jen jedno, a to první. Myslím, že to bývá vlídné a spíše orientační, aby děti pochopily princip.

U nás probíhá tak, že všichni dali přednost přezkoušení v naší komunitní škole. Ale mohli jsme i dorazit k přezkušujícím. Není třeba jezdit do škol, které máme mnohdy daleko. Škola dostane hodnocení i vysvědčení. Myslím, že pro všechny strany je to výhodné takto. (úsměv)

Přezkušující jsou velmi obratní v tom, že s každým komunikují tak, jak potřebuje. Děti mají chuť se pochlubit, co umějí a co zažily. Není prováděn tlak, ale všichni to berou jako důležitou událost, připravují se. Přeji své dceři, aby se vždy dokázala stejně těšit u těchto důležitých chvílek, kdy je potřeba se nějak ukázat... bez stresu a obav a pocitu méněcennosti. (úsměv)

Jsou nějaké problémy při těchto zkouškách?

Velmi si vážím celého systému a děkuji všem, kteří ten systém zajišťují. Připadá mi takto dokonalý a je to víc, než bych si mohla přát.

Já sama si myslím, že je to dobrá věc, ač má své odpůrce. Nežijeme na opuštěném ostrově, a určité průniky s civilizací jsou dobře, pokud probíhají v duchu porozumění a přijetí. (úsměv) Navíc takto systém dokáže zachytit, kdyby někde opravdu problém byl, který by mohl být i pro společnost následně zátěží. Potřebujeme, aby děti našly svou seberealizaci a dokázaly si najít svou cestu a být nějak prospěšní a dělat něco smysluplného... Musí umět za něčím jít a plnit si své sny a přání a k tomu potřebují určité dovednosti, které považují za nezbytné (pro každou cestu mohou být jiné). Životní motivace a chuť se učit cokoli... Nedokážu si představit, že by celé domácí vzdělávání bylo absolutně oddělené a nekontrolované. Pořád jsme součástí státu, který se rozhodl kontrolu mít, a to respektuji. (úsměv) Mohl by vzniknout problém, kdyby zastánci svobodného vzdělávání začali například ten systém bojkotovat. Já bych je chápala, ale mohlo by to poškodit celé to úsilí. Zatím ale vnímám, že lidé, kteří jsou v této velké komunitě, mají rozum na správném místě a chápou, že názor je jedna věc, ale jeho naplnění v dané společnosti věc druhá. Mnohdy se vyplatí zamknout jazyk a ustoupit pro tu možnost dělat malé kroučky stejným směrem, které neprovokují a nevyvolávají restriktce. Je to velmi křehká hranice a zatím je zároveň velmi stabilní a spolehlivá. (úsměv)

Navštěvuje vaše dítě nějaké zájmové kroužky? Jaké?

Velmi se to mění a do určitého věku vnímám jako lepší, když si dítě vyzkouší více věcí, pokud samo nechce někde setrvat. (úsměv) Neustále jí nabízím možnosti a seznamuji s různými zájmy. Poznám, kdy zahoří a kdy je jí to úplně šumák a vůbec nemá cenu se snažit...

Baví jí všechny tvůrčí činnosti, takže chodila na kreslení a keramiku. Zkoušeli jsme angličtinu, nakonec nejlépe šla jóga s angličtinou v Little Bubbles, kde mají velmi souznící přístup.

Zkoušeli jsme plavání a chodili určitou dobu, ale dcera odmítá se potopit s hlavou, což bohužel jde proti všem metodám, takže už pak téměř nic nemohla dělat. Tak plaveme spolu, hlavně v létě, kdy je to přirozené. Mám odpor k veřejným bazénům a nerada jí tam nechám se koupat v dezinfikované vodě plné lidí. Dále máme domškolácké kroužky, a to kroužek Lego Robotika, který se zabývá fyzikou a mechanikou a kroužek šití na šicích strojích, který jí moc baví.

Vždy jsme hodně dbali na pohyb. Chodila na různé kroužky pohybové, ráda jezdí na kole, lyžuje, bruslí...

2 roky dělala lezení, což je skvělé na posílení středu a celého těla. V posledních 2 letech se věnuje gymnastice a v ní zatím pokračuje.

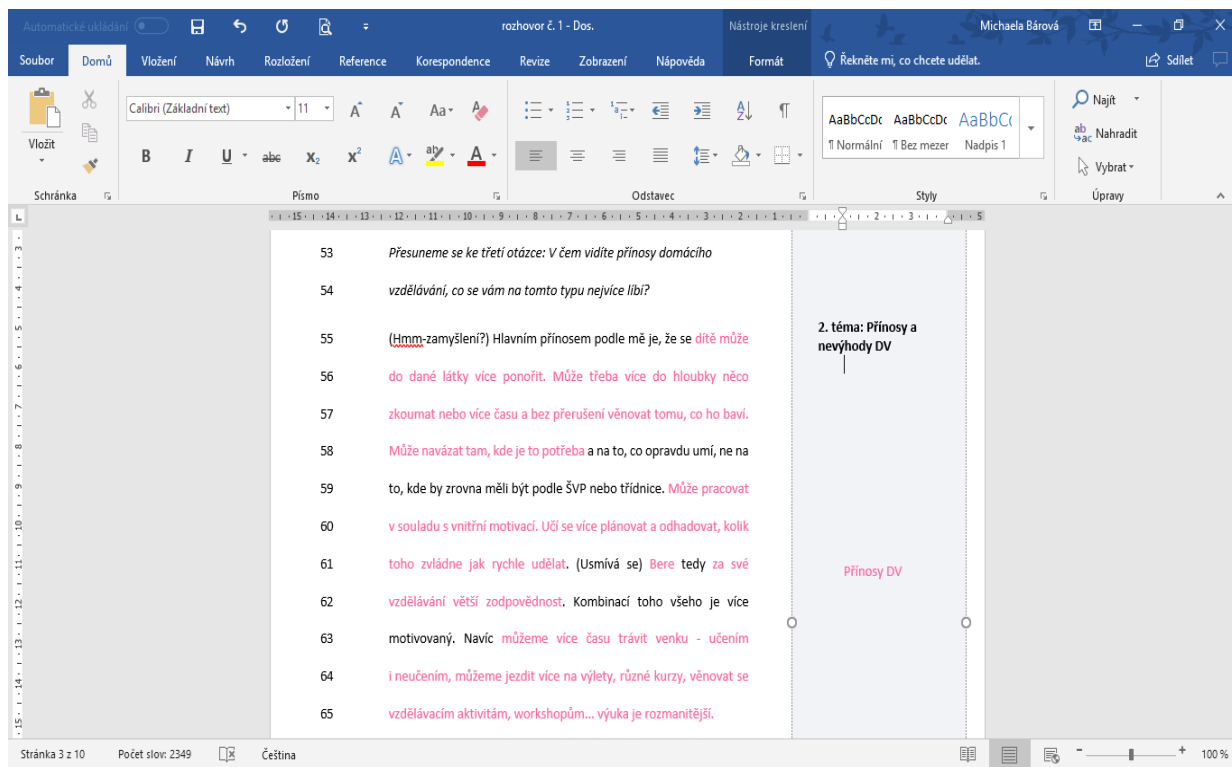
Ráda taky třeba chodí pomáhat do obchodu, protože jí nejvíc baví prodávat. Má zjevně prodejního ducha. (smích) To moc v kroužkách není. Ale hledá příležitosti, kde může něco prodat – něco třeba vyrobí a prodá na hřišti nebo známým. Chtěli bychom vymyslet nějaký stánek nebo prodejnu, kde by opravdu mohla i dělat vše. Máme něco předjednané. Uvažuji o internetovém shopu, který by mohla spravovat.

Zahradničení a vaření se mnou má každý den.

K hudbě se mi nedaří ji zatím motivovat, přitom miluje rádio Country a miluje veškerou hudbu v jejich stylu. Pamatuje si písně a zpívá je. Chce udělat muzikál, ráda natáčí videa s příběhy, tam se zas učí stříhat video a zpracovat je na počítači. (úsměv)

Ráda bych ještě dodala, že dcera od malička vždy měla obrovskou spoustu energie a motivace, nápadů. Nejlepší pro ni vždy bylo být prostě sama ve svém tempu a dle své volby. Vznikaly tak neuvěřitelné kvality. Nikdy se nenudí. Od určité doby začala oceňovat kamarádky, a tak potřebuje dny, kdy je jen s dětmi a hrají si „volnou hru“. Hlavně žádná organizace. Vše se tím pokazí....

PŘÍLOHA PVI: UKÁZKA KÓDOVÁNÍ V PROGRAMU WORD A EXCEL

A	B	C	D	E
2	Kategorie	Kód	Řádek	Text
3	Informovanost	Internet	2	Na internetu
4	Motivace	Zanedbání učitelky	7-8	zanedbání ze strany třídní učitelky, která sama neposlala syna do pedagogicko-psychologické-poradny
5		Problém dítěte	10	vývojová dysfázie v oblasti vnímání jazyků.
6	Přínosy DV	Svoboda	13-16	svoboda v přístupu k samotnému vzdělávání. Učíme se v tematických blocích, můžeme navštěvovat různé výstavy, představení, jezdit na výlety. Líbí se nám, že je ta výuka tak volná a nemusíme se ničím přímo řídit
7	Nevýhody DV	Žádné problémy	18-19	Vše se nám líbí a vše nám vyhovuje
8	Řešení nevýhod	Prevence problémů	21	Určitě je dobré a velmi vhodné o všem komunikovat
9	Kmenová ZŠ	Přístup a reference	32-33	Podle přístupu k hodnocení. Nechtěli jsme už syna příliš stresovat a také podle referencí na diskuzních fórech
10	Průběh DV	Bloková výuka	35-38	Většinou se učíme jednu a půl hodiny. Zvlášť bloky: jazyk český, matematika, člověk a vše kolem nás, angličtinu m
11	Přezkoušení	Portfolio	40	poslechově, takže posloucháme písničky, díváme se na filmy. Pokud jdeme na nějakou akci, tak obvykle už nic neděláme. Povídání nad portfoliem
12		Doplňující otázky	42-44	Dítě si celé poleletí vypracovává své portfolio, podle toho co zrovna dělá a tím si pak obhajuje své učení. Potom se zkou věci co má umět.
13	Názor dítěte	Co se dítěti líbí	55-56	nemusím vstávat, že mě paní učitelka nenapomíná, že můžu chodit i jinam než jen do školy a na kroužek.